59

AİSKHYLOS ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

AISKHYLOS

A. Erhat - S. Eyuboğlu

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI: 59
TİYATRO DİZİSİ 17

Birinci Basım
Ocak 1968

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No: 8
Tel: 17 74 03 — 17 89 30
Yenişehir — Ankara

AİSKHYLOS

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

TÜRKÇESİ AZRA ERHAT
SABAHATTİN EYUBOĞLU

BİLGİ YAYINEVİ

G İ M
Güzel İstanbul Matbaası
A n k a r a — 1 9 6 7

ÖNSÖZ

Zincire Vurulmuş Prometheus başlığıyla türkçeye çevirdiğimiz tragedyanın yunanca adı *Prometheus desmotes*, yani ***Bağlanmış Prometheus***'tur. Aiskhylos, Prometheus konusunu üç tragedyada işlemiştir. *Zincire Vurulmuş Prometheus* bu üçlüğün birinci ve tek elimize geçen piyesidir. Öbür ikisi yitirilmiş, yalnız adları kalmıştır: birinin *Kurtulmuş Prometheus*, öbürünün *Ateş Taşıyan Prometheus* olduğu bir oyun listesinde yazılıdır.

Prometheus'un ne yıl oynandığı da bilinmez. Tragedyanın biçimini ve dilini inceleyen bilginler onun *Persler*'den sonra ve *Orestia* üçlüğünden önce, yani İ. ö. 472 ile 458 yılları arasında yazıldığını ileri sürerler. Bu oyunda yalnız tanrıların ve tanrısal kişilerin rol aldığına dikkati çekenler de vardır. Oysa *Prometheus*'un asıl konusu insan, oynanan dram da insanlığın dramıdır. İnsan dostu, tanrı düşmanı Prometheus, Aiskhylos'tan bu yana, en çok da bizim çağımızda İnsan'ı özü özelliğiyle temsil eden bir kahraman olarak benimsenmektedir. İnsan nedir? İnsan olmaya ne zaman başladı? diye

soruldu mu, günümüzün düşünürleri hep bir ağızdan ve sözleşmiş gibi İnsan baş kaldıran yaratıktır, derler. İnsan doğanın ya da geleneğin kurulu düzenine karşı ayaklandığı an insan olmuştur, insanlığını da hep yeni baştan baş kaldırdıkça sürdürebilir, derler. Bu görüşü biz öylesine benimsedik ki, binyılların alacalı bulacalı pılı pırtılar gibi sırtımıza giydirdiği gelenek ve görenek süslerini atıyoruz üstümüzden, kulak vermez olduk dinlerin, inançların ister tanrıdan, ister insandan gelme avutucu ninnilerine. Umuda karşı da ayaklandık Bu gün ve bu dünyada yaşamak istiyoruz. Ötelerin ve yarınların aldatıcı çekiciliğine kapılmakla nerelere sürüklenebileceğimizi denedik, biliyoruz artık. Ne pahasına olursa olsun insanlığımızı gerçekleştirelim diyoruz. Tek ülkümüz insan olmak. Bu ülkü uğruna göze almıyacağımız çaba, katlanamıyacağımız cefa yoktur. Bu ülkünün ilk temsilcisi Prometheus'tur.

Prometheus efsanelik kişidir. Gerçi Homeros destanlarında adı geçmez, ama Hesiodos'un iki büyük şiiri *Theogonia* ile *İşler ve Günler*'de çok sözü edilir. Ne var ki, bizim aldığımız anlamdaki insanı yansıtan Prometheus ilk kez Aiskhylos'un tragedyasında çıkar karşımıza. Bu önemli neden Aiskhylos'tan önceki ve sonraki Prometheus tipleri üstünde durup düşünmeyi gerektirmektedir. Aiskhylos'un açtığı çığırı kesince sınırlıyabilmek için, Hesiodos'tan tutalım, Goethe'ye kadar gidelim, metinleri inceleyelim, gerekirse türkçeye çevirip

buraya alalım. Yeter ki anlıyalım nasıl oldu da İsa'dan önce V. yüzyılın bir yazarı XX. yüzyılın insanlık ülküsünü, ayaklanan insan tipini gerçekleştirebildi. Hemen söyliyelim ki, Prometheus'un kişiliği efsanede de politik bir nitelik taşımaktadır, ama bu kişiliği tam değerlendirip, dramını modern anlamda politik bir dram olarak canlandırabilmek Atina'nın tragedya yazarları arasında politik görüşü en köklü olan Aiskhylos'a vergi bir başarıdır.

Politik dram ne demek? Niçin politik dram diyoruz *Prometheus*'a? Bu tragedyayı canlandıran olayların hepsi bugün «hükümet darbesi» diye niteleyebileceğimiz bir eksenin çevresinde dönüyor da ondan. Efsanenin de, tragedyanın da merkezi budur. Hep bir kuşağın kendinden önceki kuşağı devirip, yönetim gücünü ele geçirmesidir işlenen konu. Bu konuyu bir iki yüzyıl arayla önce Hesiodos'un, sonra Aiskhylos'un ayrı ayrı açılardan alıp işlemeleri politika bilincinin gelişimine ilginç bir örnektir.

Hesiodos, Prometheus efsanesine iki eserinde de önemli bir yer ayırır: *Theogonia*'da İapetos soyunun serüvenleri (507 - 616) 109 dize, *İşler ve Günler*'de Prometheus - Pandora efsanesi hemen eserin başında (42 - 105) 63 dize tutmaktadır. Bu parçalar okunup karşılaştırılabilsin diye, çevirilerini bu önsözün sonuna aldık.

Hesiodos, *Theogonia*'da evrenin yaratılışından bu yana birbiri ardına gelen tanrı soy-

larını sayar Başlangıçta Khaos vardı der, Khaos'tan Gaia - Toprak ve Eros - Aşk doğar. Toprak Ana kendi başına kendine eş ve kendini büsbütün örtebilecek bir varlık çıkarır ortaya Uranos - Gök; sonra da onunla birleşerek devler, azmanlar doğurur. Bunlar üç cinstir Titan'lar (Devler), Kyklops'lar (Tepegözler) ve Hekatonkheir'ler (Yüz kollu ve elli kafalı devler). Uranos, Gaia'nın peydahladığı bu varlıklardan ürker, tiksinir, onun içindir ki her birini doğar doğmaz ana karnına tıkar yeni baştan. Şiştikçe şişen Toprak Ana sonu gelmeyen doğum sancılarından kurtulmak için bir çare düşünür : ak çelikten bir tırpan yapıp çocuklarının eline verir ki öc alsınlar babalarından. Ama hiçbiri yanaşmaz bu işe. Yalnız son doğurduğu Kronos tırpanı alır ve gece pusuya yatarak, Uranos'un Gaia'yı örtmeye geldiği sıra tırpanla erkeklik uzvunu keser. Hesiodos bundan sonra Uranos tanrının taşaklarından boşalan bel köpüklerinin nasıl denize döküldüğünü, tanrı güzeli Aphrodite'nin ak dalgalardan nasıl doğup Kıbrıs adasına doğru yol aldığını anlatmak sevdasına düşer. Oysa olay tanrı soylarının tarihinde bir devrim niteliği taşır. Bu birinci devrimi bir ikincisi izlemektedir : Kronos'un, oğlu Zeus eliyle devrilmesi. Kronos da tıpkı babası gibi davranır bir oğlunun kendinden daha güçlü çıkıp, krallığı elinden alacağını bildiği içindir ki, çocuklarını doğar doğmaz yutar. Uranos karısı Gaia gibi Kronos karısı Rheia da üzüm

üzüm üzülür bu duruma. Uranos ve Gaia'nın yardımıyle o da bir kumpas kurar oğlu Zeus doğunca Girit adasına kaçırır ve yerine kundaklanmış bir taş yutturur kocasına. Günü gelince Zeus bütün kardeşlerini babasına kusturur. Akıl ve kol gücüyle Kronos'u devirip tanrılar tahtına oturur. Bu ikinci devrimle Titanların egemenliği sona ermiş, Olympos tanrılarınınki kurulmuş olur. Prometheus işte bu devrimde rol oynamaktadır.

Aynı mitolojik motiflerle dile gelen bu iki devrim aslında birbirinden ayrı anlamlar taşır. Uranos'un devrilmesinde yalnız kaba kuvvete başvurulur: erkeklik uzvunun kesilmesi salt fizik bir eylemdir. Bu eylemde akıl yoluyla kurulan düzenin bir payı varsa da, bu pay önemsizdir. İkinci devrim bir akıl ve hesap işidir. Onu hazırlamakta ve yürütmekte Uranos'la Gaia'nın oynadıkları kılavuz rolü dikkati çeker. Kaba kuvvetten zarar gördüklerini anlayıp, başlarına gelenden ders almışa benzeyen birinci kuşak tanrıları kendilerini deviren ikinci kuşağı alt etmek için aklın temsilcileri olarak çıkarlar karşımıza: Kronos'a bir gün tahttan indirileceğini önceden haber vermek, Zeus doğunca onu saklamak, beslemek, yetiştirmek ve babasını nasıl devireceğini ona öğretmek işini üzerlerine alırlar. Böylece birinci devrim kaba kuvvetin kendi kendine yenilmesi, ikinci devrimse kaba kuvvetin akılla yenilmesi anlamına gelir. Akıl yolundaki bu gelişimde Zeus bir adım daha ileri gider : kaba kuvveti ken-

di çıkarına bir araç olarak kullanır. Ve sonunda kaba kuvvetler birbirlerini yok edip, dünya egemenliği yalnız akıl gücü üstüne kurulur.

Bu süreci Hesiodos Titanomakhia, devler savaşı denilen parçada anlatır (*Theogonia*, 616 - 885). Kronos kral olunca, Uranos'un zincire vurduğu azmanlardan Titanları kurtarıp yönetime ortak eder. Ama Zeus, Kronos'la birlikte kuşağını da devirdiği zaman, Titanlar ayaklanır. İki tanrı kuşağı arasında yaman bir döğüş başlar. Titanlar Othrys dağına, Kronosoğulları da Olympos dağına yerleşip on yıl süreyle ve hiçbir sonuç alamadan savaşırlar. Zaferi kazanmanın yolunu da gene Gaia gösterir Zeus'a Uranosoğullarından yüz kollu devlerin yer altından çıkarılıp savaşa sürülmelerini salık verir. Zeus bunu yapar ve yeri yerinden oynatan, denizlerin altını üstüne getiren bir savaş sonunda Titanları alt eder. Titanları yerin dibindeki Tartaros'a kapatıp Hekatonkheir'leri bekçi diker başlarına. Bunlar da armağan olarak gök gürültüsünü, şimşeği ve yıldırımı verirler Zeus'a. Akıl ve kol gücünü böylece kişiliğinde birleştiren Zeus kral olup tanrılar tahtına oturur. Ve gene Gaia'nın öğütlerine uyarak, sağlam bir düzen kurmak için dünya egemenliğini kardeşleri ve çocukları arasında paylaşmaya girişir. Bu paylaşmada karşısına dikilen tek engel Prometheus'tur.

Buraya kadar Hesiodos ve Aiskhylos az çok ayrılıkla aynı efsane kaynaklarını izlemek-

tedirler. Prometheus'a gelince, iki şairin anlayış ve yorumları büsbütün değişir.

Prometheus, Titanlar soyundandır Hesiodos'a göre İapetos'la Okeanos kızı Klymene'nin oğludur. Bu Titan çiftinin dört oğlu olur: Atlas, Menoitios, Prometheus ve Epimetheus. Dördünün de kaderi tüyler ürperticidir: Zeus, Atlas'ı dünyanın ucuna dikip gök kubbesini omuzlarına yükler, Menoitios'u yıldırımla çarparak yerin dibine kapatır, Prometheus'u zincirlerle bir sütuna bağlar ve karaciğerini bir kartala yedirtir, Epimetheus'un başına kadın belâsını salar. Neden bu eşi görülmedik, olağanüstü cezalar? İapetosoğulları Titan soyundan oldukları için mi? Hayır. Zeus'un İapetosoğullarına özel bir hıncı vardır, bu hıncın asıl nedenini de onlara verilen sıfatlardan anlıyoruz: bu Titanların dördü de kafa gücünden pay almışlardır, akıldan yana üstündürler ve bu üstünlükleriyle övünüp Zeus'a karşı gelmeye yeltenirler. Akıl gücüyse Zeus'un tekelindedir, o bu gücle ele geçirmiştir dünya egemenliğini. Bu gücü başkasında görmek dinmez bir öfke doğurur içinde. Prometheus da bu öfkeyi körükler durur: sivri aklını, geleceği önceden görme gücünü Zeus'u aldatmak, kuşkulandırmak, küçük düşürmek için kullanır. Burada Hesiodos'un pek üstünde durmadığı, Aiskhylos'un alabildiğine işlediği bir temaya ışık tutmalıyız: üçüncü devrimin hazırlanması.

Adı «önceden gören» anlamına gelen Prometheus kâhindir ve Gaia, Kronos'a nasıl devrileceğini haber verdiyse, Prometheus da Zeus'un bir gün tahtından düşeceğini bilir. Aiskhylos'a göre Prometheus, Klymene'nin değil, başka bir adı Themis - Adalet olan Gaia'nın oğludur. Bu bilgiden edindiği üstünlükle Prometheus, Zeus'u sürekli bir kuşkunun baskısı altında tutar. *Prometheus* tragedyasının ekseni olan bu tema Hesiodos'ta da sezilir. Ancak onu gözönünde tutarsak, Mekone olayını gereğince anlıyabiliriz. *Theogonia*'da (bak. dize 535 - 560) anlatılan bu efsane etiolojik, yani açıklayıcı bir nitelik taşır: kurban törenlerindeki bazı geleneklerin nerden geldiğini bildirir; ama bizim için asıl önemi Zeus - Prometheus kavgasını bambaşka bir motif üstüne kurmasıdır: Prometheus başlangıçtan beri insanlardan yana geçmiştir, onlara dayanarak Titanların öcünü almak ve Olympos'luların egemenliği yerine insanların egemenliğini getirmek emelindedir. Yeni bir devrimin hazırlayıcısıdır. Zeus'u aldatmakla onu insanlara karşı kışkırtır. Kurduğu düzen tanrılar için küçük düşürücüdür. Zeus bile bile aldanır, ama oldubittiyi önliyemez. Bu onur yarasından öç almak içindir ki, ateşi vermez olur insanlara. Prometheus da tanrıyı bir daha aldatır ve ateşi çalıp götürür insanlara verir. İki kez küçük düşürülen tanrılar tanrısı artık kaba kuvvete başvurmak zorundadır: eşi görülmedik, korkunç cezalar salacaktır Prometheus'un başına.

Hesiodos'un öyküsünde Aiskhylos'un Prometheus'unu, giderek Goethe'nin verdiği Prometheus yorumunun tohumlarını bile bulabiliriz: Zeus aldatılmış, insanların gözünde küçük düşürülmüş, gülünç olmuş bir tanrıdır. Egemenliği gerçek bir güce dayanmaz, çünkü akıl gücü tanrılardan insanlara geçmiştir. Devrim, üçüncü ve son devrim olmuş bitmiştir: İnsan kendi gücünün bilincine varmış, tanrıya karşı ayaklanmıştır. Ona isterse tapar, isterse hiçe sayar onu, güçsüz ya da güçlü olduğu oranda tapar ya da hiçe sayar. Tanrı, insanın elinde bir oyuncaktır, asıl tanrı, yani asıl yaratıcı, insanın kendisidir. Goethe'nin şiirinden çıkan anlam da budur.

Aiskhylos'un *Prometheus*'unda yalnız tanrıların rol oynadığı belirtilir durur. Oysa bu tragedya bütün koşulları ve sorunlarıyla insanlık dramını yansıtır demiştik. Prometheus insanın temsilcisidir, içinde çırpındığı olaylar da günümüzün deyimiyle politik diye nitelenebilecek insan toplumlarına özgü olaylardır. Ama Prometheus ne bakımdan insandır ve dramı niçin insanlığın dramı oluyor?

Prometheus ateşi tanrılardan çalmış ve insanlara vermiş, tanrıların kurmuş olduğu düzene karşı geldiği için de zincire vurulmuş, yaman bir ceza çekmektedir. Mıhlanmış olduğu kayadan bize seslenip, eylemini, eyleminin uyandırdığı tepkiyi, kendini ve karşısındakileri eleştirip değerlendirmektedir. Prometheus

olayını bugün bir tiyatro yazarı ele alsa, karşımıza bir yargılama sahnesi koyar ve tutuklusu, tanıkları, yargıçlarıyle bir duruşmayı canlandırırdı. Biz de örneğin Kafka'nın *Duruşma*'sını inceler gibi inceleyelim *Zincire Vurulmuş Prometheus*'u. Anlayışına, günümüzün gözüyle ancak bu yoldan varabiliriz.

prometheus savunuyor ve ne diyor bu

vunmada? İki kavram üstünde durup direni-

~~Prometheus savunuyor ve ne diyor bu sa-~~

yor, değer olarak benimsediği iki kavram: bilinç ve özgürlük. Bilinç ve özgürlük insana özgü değişmez değerler olarak her zaman ve uygar her toplumda benimsenegelmiştir. Bunları savunurken Prometheus bugün de bir sanığın duruşmada başvuracağı kanıtlamaya başvuruyor: ne yaptımsa diyor, bile bile yaptım. Eyleminin uzun bir düşünme ve tartışma sonucu bilinçli ve istemli bir eylem olduğunu ileri sürerek, bu eylemin suç olarak yorumlanmasından doğacak bütün tepkilere sonuna kadar katlanmaya hazır olduğunu bildiriyor. Bu bilinç hem bir gurur, hem bir katlanma duygusu doğuruyor içinde. Şu sözlerle dile getiriyor duygularını:

101 Ama neler söylüyorum, herşeyi önceden
[bilmiyor muydum?
Hepsini biliyordum başıma geleceklerin.

265 Ama ben biliyordum başıma gelecek olanı:
Bile bile, isteye isteye suç işledim.

104 Payıma düşeni gönül ferahlığıyle taşımalıyım,
Kaderin önüne durulmaz, bilmeliyim bunu.

375 Bana gelince, ben bu çileme katlanacağım.

Çilesine katlanamayıp, ölmeyi özleyen İo'ya Prometheus şöyle der:

752 Benim acılarıma hiç katlanamazdın demek!
Kader ölmeme de izin vermiyor benim:
Yalnız ölüm kurtarabilirdi beni,
Oysa benim işkencelerimin sonu yok
Zeus tahtından düşmedikçe.

Hiçbir umuda yer vermeden düşünce ve davranışında direnen Prometheus'un bu bilinçli tutumunu başkaları anlamaz ve gurur ya da kibir diye nitelerler. Koro şöyle der:

178 Sözünü sakınmıyorsun,
Başına gelen boyun eğdirmiyor sana.

Okeanos da şöyle:

318 Aşırı bir dilden geldi başına gelenler,
Yine de uslanmış değilsin, diretiyorsun,
Dertlerine dert katmaktan korkmuyorsun.
Benden öğüt dinlersen, dikine gitme.

Sözünü sakınmıyorsun diye çevirdiğimiz yunanca *agan eleutherostomeis* deyimi «dilin fazla özgür» anlamına gelir. Prometheus'a bilinci özgürlük sağlamaktadır. Dramın özü de bu özgürlük - kölelik sorunudur. Onun asıl önemini de biz ancak tragedyanın yazıldığı çağı gözönünde tutmakla anlıyabiliriz. V. yüzyıl Atina'sında kölelik de, zorbalık da yasalara uygun canlı kurumlardı. Prometheus herhangi bir köle gibi «desmotes», yani zincire vurulmuştur; işkencesinin büyüklüğü zincire vurulmuş olmasında değil, bir tanrı iken köle durumuna düşürülüp, köleliğinin bu kadar kö-

tü koşullar içinde geçmesindedir. Ne var ki köleliği doğal ve olağan sayan bir ortamda Zeus - Prometheus ilişkisini bir sorun olarak ortaya atmak, yargılarcasına tartışmak ve hakkın köleden yana olduğunu belirterek, zorbalığı bütün ayrıntılarıyle eleştirip yermek Aiskhylos'un tek başına giriştiği ve başarıyla sonuçlandırdığı koca bir iştir. Tragedyasına eşsiz bir değer veren bu sorunu adım adım incelemeliyiz *Prometheus*'ta.

Titanları yenip yönetimi ele aldıktan sonra, Zeus bir düzen kurmağa girişmiştir. Bu düzende kendine krallık tahtını ayırdığı halde, öbür tanrılara da şeref payları, egemenlik alanları dağıtmıştır. Ne var ki bütün tanrılar paylarına düşen alanı yönetirken Zeus'un buyruğuna uymak zorundadırlar. Piyeste karşımıza çıkan tanrıların hepsi bu düzeni benimsemiş, Zeus'un buyruklarını isteyerek ya da istemeyerek yerine getirmektedirler. Tek başkaldıran Prometheus'tur. Kavga Zeus'la Prometheus arasındadır ve bir özgürlük - kölelik kavgasıdır. Evreni yöneten, tanrıların ve insanların egemeni Zeus özgürdür, prangaya vurulmuş, ıssız bir kayalıkta sonsuzluğadek işkencelere mahkûm, ölümsüz olduğu için canına kıyma özgürlüğünden de yoksun Prometheus köledir. Ama bakalım gerçekten de öyle mi?

Prometheus'u kayaya çakan Kratos - Güç şöyle diyor:

49 Her varlık çoktan bir kaderle yükümlenmiş,
Tanrıların başıdır yalnız yükümlü olmayan:
«Zeus'tan başkası özgür değildir.»

Olaylar da Kratos'un bu sözünü doğrulamaktadır: Sert, amansız, insafsız bir zorba gibi dünyayı keyfine göre yöneten Zeus her isteğini yüzde yüz gerçekleştirmektedir. Evren *Prometheus* tragedyasında Prometheus ve İo gibi Zeus'un kurbanları, Kratos, Bia, Hephaistos ile Hermes gibi Zeus'un uşakları, ve Okeanos gibi Zeus'un dalkavukları ile dolmuştur. Geçmişi yendikten sonra, Zeus bugün ve yarını da yasalarının tekeline geçirmişe benzer. Oysa gerçek tam tersinedir: Gerçekte Zeus köle, Prometheus özgürdür. Bu özgürlüğü Prometheus nasıl ele geçirmiştir? Burada efsaneyi bir yana itip, kendi çağımızın egemenlik kavgalarına bakabiliriz: yönetimi ele geçirmiş nice iktidar sahibi kişi ya da partiler vardır ki, karşılarına dikilip direnen tektük düşünce sahiplerini susturup yok edebileceklerini sanırlar, oysa sonuç umduklarının tersine çıkar: iktidar sahipleri devrilir gider, düşünce sahipleri yener ve kalır. İnsan toplumunun bu değişmez yasasının bilincine varan Aiskhylos onu Prometheus diye bir efsanelik kişinin ağzından bildiriyor bizedek: akıl gücü kaba güçten üstündür, düşünceye gem vurulamaz, özgür düşünce tutuklanamaz, susturulamaz, alt edilemez, olaylar nasıl gelişirse gelişsin, gelecekte egemenlik kaba kuvvetin değil, özgür düşüncenindir. Aiskhylos toplumların yönetiminde, geçmiş, hal ve geleceği bu açıdan eleştirerek, bize eşsiz değerde bir politika dersi veriyor bu tragedyasıyle: akıl gücünün ka-

ba kuvveti nasıl yendiğini adım adım izledikten sonra, akıl gücü üstüne kurulan yönetimin akla ve özgür düşünceye saygıyı elden bırakıp, ona sırt çevirince, nasıl zayıfladığını ve devrilmek tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini gösteriyor. Zeus bütün kurbanları, uşakları, dalkavuklarına karşın bir çocuk gibi zayıf ve çaresizdir: onu yıkımdan kurtaracak tek kişi akıl gücünün taşıyıcısı Prometheus'tur. Zeus tutukladığı düşmanının elinde tutukludur aslında. Efsane, Prometheus'a, geleceği öngören bilici der, çağımızsa biliciye inanmaz, ama düşünürün akıl gücüyle geleceği öngördüğünü, insanlığa yaptığı bu hizmete karşılık kör iktidarların baskısına uğrayıp olmadık cezalara çarpıldığını da bilir. Aiskhylos'un tragedyasını bu açıdan okuyun, göreceksiniz ki çağımızın ve özellikle yurdumuzun dramını yansıtır.

Bu kadarıyle *Prometheus* politik piyesin ta kendisidir, ama Aiskhylos politika anlayışının en derinini yansıtmakla kalmamış, uygarlık değerlerinin ne olduğunu kavrayıp dile getirmekle insancı eserin en özlüsünü de vermiştir. Ateşi tanrılardan çalıp insanlara vermek ne demektir? Başkalarının bir efsane niteliğinden öteye götüremedikleri bu sembolü Aiskhylos insanlık açısından ele alıp, uygarlığın tarihçesini çizmek gibi tiyatro eserlerinde eşine raslanmayan güç bir işi başarmaktadır. Düşüncesi günümüzün olaylarını aydınlatacak kadar derine giden bu yazarın sanat ustalığı da şaşırtıcıdır: Okuyucu dikkat etti mi ki baş-

fangıçta Zeus'un uşakları — günümüzün diliyle polisler — Prometheus'u kaba güce başvurarak tutukladıkları sahnede, Prometheus bir tek söz söylemez: kayaya kakılmasına, zincire vurulmasına ve Kratos'un sövüp saymalarına sessizce katlanır, ama tragedyanın sonunda Zeus'un casusu — biz buna sanığı gözdağıyla sorguya çeken polis müdürü diyelim — Hermes'le kölelik - özgürlük tartışmasında tanrıları beş paralık ettikten sonra, başına saldıkları doğal belâları bir bir izleyip diliyle canlandırır gözümüzün önünde, dünya başına yıkılıp koroyla birlikte gömülüp yok olana dek konuşmakta direnir Prometheus. Son sözünü söyler ve sonra ölür. Kıyamet de kopsa son söz özgür düşüncenindir, demek istiyor Aiskhylos. Bildirisi bugün de kulaklarımızda çınlasın!

Prometheus'un çevirisine girişmezden önce, Eyuboğlu da ben de bu tragedyanın çevrilmeye, giderek oynanmaya elverişli olmadığı kanısındaydık. Çevirdikçe yanıldığımızı anladık ve coştuk. Her sözüyle sahnede canlanır gördük bu piyesi. Hele eserin plastik değeri, kişiler sahnede kımıldamadıkları halde, olayların anlatımındaki canlılık, duyguların dile getirilişindeki coşkunluk bu tragedyanın başarıyla oynanıp, merakla seyredilebileceğine inandırdı bizi. *Prometheus*'u Türk tiyatrolarının birinde oynanır görmek içten dileğimiz oldu.

Ağustos 1967 AZRA ERHAT

HESİODOS

«THEOGONİA»

İAPETOSOĞULLARI

İapetos aldı Klymene'yi,
Güzel topuklu Okeanos kızını,
Girdi onunla gerdeğe ve bir oğlu oldu:
Azgın yürekli Atlas tanrı.
Sonra getirdi dünyaya Menoitios'u,
O kendini çok beğenen tanrıyı;
Ve kıvrak, cin fikirli Prometheus'u,
Sonra da yarım akıllı Epimetheus'u,
O ki belâ oldu ekmek yiyenlere
Zeus'un yuğurduğu bakireyi evine alarak.
Azgın Menoitios'a gelince engin bakışlı Zeus
Yolladı onu Erebos'un karanlıklarına
Duman duman yıldırımıyla vurarak onu.
Çılgınlığı ve aşırı gücü yüzünden
Atlas zorlu bir baskı altında kaldı:
Dünyanın bittiği bir yerlerde
Güzel sesli Akşam perilerinin karşısında
Dimdik durup ayakta tutuyor gökü
Başı ve yorulmaz kolları üstünde.
Akıllı Zeus'un ona ayırdığı kader bu.
Cin fikirli Prometheus gelince, Zeus
Çözülmez zincirlere vurdu onu,
Boyunu iki kat aşan bir sütuna.
Sonra bir kartal saldı üstüne gergin kanatlı;
Ölümsüz karaciğerini yiyordu kartal,
Ve karaciğer geceleri büyüyordu yeniden

Gergin kanatlı kuşun gündüz yediği kadar.
Ama güzel topuklu Alkmene'nin oğlu Herakles
Öldürüp kartalı kurtardı İapetos oğlunu
Bu insafsız işkencenin acılarından.
Olympos'un yüce tahtlı Zeus'u hoş gördü bunu
Yayılmasını istedi çünkü Toprak Ana üstünde
Thebai'li Herakles'in anlı şanlı adının.
Soylu oğlunu korumaktı kaygısı,
Öfkesini yendi vazgeçti hınç duymaktan Prometheus'a
Coşkun Kronosoğlunun önüne durduğu için.
Ölümsüz tanrılarla ölümlü insanların
Mekone'de çatıştığı zamanlardı o zamanlar,
O günlerden bir gün, Prometheus yaranmak için
Koca bir öküzü ikiye bölüp getirdi sofraya:
Zeus'u aldatmak istiyordu aslında;
Öküzün yarısı yağlı etler ve bağırsaklardı
Karın derisinin altında saklı,
Öbür yarısıysa yalın kemiklerdi sadece
Ak yağlar altında kurnazca saklanmış.
Bunun üzerine tanrıların ve insanların babası:
«Ey İapetosoğlu, soyluların soylusu, dedi ona,
Hiç de haklı bir paylaştırma değil bu, dostum.»
Böyle alaylı konuştu engin akıllı Zeus,
Sinsi düşünceli Prometheus hafifçe gülümseyip
Kurnazlığını saklamaya çalıştı ve dedi:
«Ulular ulusu Zeus, ölmez tanrıların en şanlısı,
Göğsündeki yürek hangi payı istiyorsa, onu al.»
Böyle dedi içinden pazarlıklı Prometheus
Ama engin akıllı Zeus anladı kurnazlığını
Ve başladı için için kurmaya
Ölümlülerin nasıl hakkından geleceğini.
İki eliyle kaldırdı öküzün ak yağlarını;
Öfke sardı içini, safrası kabardı
Görünce öküzün yalın kemiklerini,
Apaçık ortaya çıkan sinsi kurnazlığı.
İşte bu yüzdendir dünyada insanoğullarının
Kurbanların yalın kemiklerini yakmaları
Duman duman sunaklarda tanrılar için.

Bulutları devşiren Zeus kızıp dedi:
Ah İapetosoğlu, bilmişlerin en bilmişi seni,
Sinsi kurnazlığında inat ediyorsun demek, dos-
[tum.»
Böyle konuştu öfkeyle hiç yanılmayan Zeus,
Ve o günden sonra, unutmayıp bu oyunu
Kayın ağaçlarının üstüne salmaz oldu
Dünyalıların işine yarıyan ateşi.
Ama İapetos'un yaman oğlu bir oyun daha etti:
Bir kamışın içinde aldı kaçırdı
Coşkun ateşin pırıl pırıl kıvılcımını.
Ve bulutlarda gümbürdeyen Zeus
En derin yerinden yaralandı ve kızdı
Görünce ölümlü insanların arasında
Ateşin yandığını pırıl pırıl.
Ve hemen, kazandıkları ateşe karşılık,
Bir belâ yarattı insanoğullarına
Ünlü topal Hephaistos, Zeus'un buyruğuyla
Kızoğlankız bir varlık yarattı.
Gökgözlü tanrıça Athena da urbalar giydirip
Bağladı belini ve alnından aşağı
Öylesine bir duvak düşürdü ki,
İşlemeleri bir şenlikti gözler için.
Pallas Athene bir çelenk koydu başına
Çayırların taze çiçekleriyle bezenmiş.
Bir de altın taç koydu ki başına,
Ünlü topal kendi usta elleriyle yapmıştı onu,
Babası Zeus'a beğendirmek için kendini.
Bu taçta neler vardı görülesi, neler,
Toprağın, denizlerin beslediği bir sürü yaratıklar.
Binlercesini koymuştu içine Hephaistos,
Büyülü, pırıl pırıl bir gerdanlıktı bu
Canlanacak, konuşacak gibi nakışları.
Ve Zeus bir nimete karşılık
Böylesine güzel bir belâyı yaratınca,
Götürdü onu tanrıların ve insanların önüne
Tanrı kızı gökgözlü Athene'nin bütün süsleriyle.
Ölümsüz tanrılar ve ölümlü insanlar

Şaşakaldılar görünce bu aldatıcı güzelliği,
İnsanları baştan çıkaracak olan
Bu derin, bu sonsuz büyü kaynağını.
Çünkü bu kaynaktan çıkmıştır aslında
O kadın dediklerimizin belâlı soyu,
O ölümlü insanların baş belâsı.
Fıkaralığa bir türlü alışamaz kadınlar,
Hep bolluktur onların özledikleri.
Nasıl ki arı oğullarının sığındığı yerde
Hep beslerse verimli bal arıları
İşi gücü kötülük olan yaban arılarını,
Bal arıları her gün güneş batıncayadek
Bembeyaz petekleri öredururken
Ötekiler sığınıp kovanların içine
Başkalarının emeğiyle beslenirler.
İşte bunun gibi bulutlarda gümbürdeyen Zeus
Yarattı baş belâsı olarak
Kadınlar soyunu ölümlü insanlara,
O kadınlar ki kötülüktür işleri güçleri,
İyiliğe karşı kötülük sağladı onlarla.
Her kim ki, sakınır evlenmekten
Kadın derdi sarmamak için başına,
Olmaz olası ihtiyarlık bir geldi mi
Desteksiz kalır yaşlı günlerinde;
Yaşadıkça ekmeksiz kalmaz gerçi,
Ama ölünce varını yoğunu yakınları bölüşür.
Buna karşılık bahtında evlenme olan da
Aklı başında iyi bir kadına düşse bile,
İyi şeyler kadar kötü şeyler de gelir başına;
Hele üstelik çılgının biriyse karısı
Ömrü boyunca kahır çekip canından bezer,
Devâsız dertlere düşmüş gibi olur.
Böylece, kolay değildir hiçbir zaman
Zeus'tan isteğine yan çizmek, karşı komak.
İapetosoğlu iyiliksever Prometheus bile
Belâlı öfkesinden kurtulamadı onun,
Bütün bilgileri kıramadı korkunç zincirlerini.

Çev.: A. E. — S. E.

HESİODOS

«İŞLER VE GÜNLER»

PANDORA EFSANESİ

Tanrılar yer altına gizlemiş besinleri.
Yoksa insan bir gün çalışıp rızkını sağlar,
Sonra bir yıl sırtüstü yatardı,
asar bırakırdı sapanını ocak başında,
çözerdi çiftini çubuğunu, öküzlerini.
Zeus kızınca Prometheus'a,
kendisini aldatan o sivri akıllıya,
sakladı varını yoğunu insanlardan,
o gün bugündür dertlere boğdu insanoğlunu,
Zeus gizledi besini insandan.
Ama İapetos'un güçlü oğlu Prometheus
çaldı Zeus'un ateşini insanlar için,
sakladı onu narthex kamışının içinde.
Kızdı bulut devşiren Zeus, dedi ki ona:
«İapetosoğlu, sivri akıllı kişi,
seviniyorsun ateşi çaldın, beni aldattın diye,
ama bil ki dert açtın kendi başına da:
çaldığın ateşe karşılık bir belâ,
öyle bir belâ salacağım ki insanlara,
sevmeye, okşamaya doymıyacaklar bu belâyı.»
Böyle dedi ve kah kah güldü insanların ve tanrıların [babası.
Namlı şanlı Hephaistos'u çağırdı hemen:
«Bir parça toprak al, suyla karıştır, dedi,
içine insan sesi koy, insan gücü koy,

bir varlık yap ki yüzü ölümsüz tanrıçalara benzesin,
bedeni güzelim genç kızlara.
Athena, sen de ona el işlerini öğret, dedi,
renk renk kumaşlar dokumasını öğret.
Nur topu Aphrodite, sen de büyülerinle kuşat onu,
istekler, arzularla tutuştur gönlünü.
Yüzgözlü devi öldüren Hermeias, sen de
bir köpek yüreği, bir tilki huyu koy içine.»
Böyle dedi Zeus, onlar da yaptılar dediğini:
Koca Hephaistos, topal tanrı hemen
bir kız biçimine soktu toprağı.
Gökgözlü Athena süslü kuşağını salıverdi beline.
O canım Kharit'ler ve o güzelim Peitho
altın gerdanlıklar taktılar boynuna,
Hora'lar bahar çiçekleriyle donattılar saçlarını,
Hermeias doldurdu göğsüne yalanı dolanı,
uzaktan gürleyen Zeus'un oluyordu istediği.
Ses koydu içine o tanrılar kılavuzu
ve Pandora adını taktı.
Pandora demek bütün tanrıların armağanı demekti,
çünkü bütün Olympos'lular insanların başına belâ
[etmişti onu.
Tanrıların babası kurunca bu düzeni,
Epimetheus'a gönderdi Pandora'yı
kılavuz tanrı Hermeias'la.
Epimetheus unuttu Prometheus'un dediğini:
Zeus'tan armağan alma demişti ona Prometheus,
alırsan, ölümlüleri derde sokarsın demişti.
Armağanı aldı ve alınca anladı
başına belâ aldığını.
Eskiden insanoğulları bu dünyada
dertlerden, kaygılardan uzak yaşarlardı,
bilmezlerdi ölüm getiren hastalıkları.
Pandora açınca kutunun kapağını,
dağıttı insanlara acıları dertleri.
Bir tek Umut kaldı dışarı çıkmadık
kapağı açılan dert kutusundan.
Umut tam çıkacakken Pandora kapamıştı kapağı,
böyle istemişti bulutları devşiren Zeus.

O gün bugündür insanların başı dertte,
toprak belâ doludur, deniz belâ dolu,
geceler dert doludur, gündüzler dert dolu,
belâlar başıboş dolaşır sessizce
ölümlülerin çevresinde,
derin düşünceli Zeus ses vermedi onlara
sessizce gelişlerini duymasın diye insanlar.
Görüyorsun ya Zeus'un dilediğine karşı konmaz.

Çev.: A. E. — S. E.

GOETHE

«PROMETHEUS»

Karart göklerini Zeus,
Duman duman bulutlarla;
Diken başlarını yolan çocuk gibi de
Oyna meşelerin, dağların doruklarıyla.
Ama benim dünyama dokunamazsın,
Ne senin yapmadığın kulübeme
Ne de ateşini kıskandığın ocağıma.

Şu evrende siz tanrılardan
Daha zavallısı var mı bilmem:
Kurban vergileri
Dua üfürükleriyle beslenir
Haşmetli varlığınız zar zor.
Size umut bağlayan budalalar,
Çocuklar, dilenciler olmasa
Yok olur giderdiniz çoktan.

Ben de bir çocukken
Ne yapacağımı bilmez olunca
Çevirirdim güneşe doğru
Görmediğini gören gözlerimi;
Yakarışımı dinleyecek
Bir kulak varmış gibi yukarda;
Varmış gibi derdimle dertlenecek
Benimkine benzer bir yürek yukarda.

Azgın devlere karşı
Kim yardım etti bana?

Kim kurtardı beni ölümden,
Kim kurtardı kölelikten?
Şu benim yüreğim değil mi,
Kutsal bir ateşle yanan yüreğim,
Her işi başarmış olan?
O değil mi coşup taşarak,
Yukarda uyuyanı aldatarak
Başımı belâdan kurtaran?

Benim seni kutlamam mı gerek? Niçin?
Hiç derdine derman oldun mu sen
Derdine derman bulamayanın?
Gözyaşını sildin mi hiç
Başı darda olanların?
Kim adam etti beni?
Güçlüler güçlüsü Zaman
Ve önü sonu gelmeyen Kader, değil mi?
Onlar değil mi
Senin de benim de efendilerimiz?

Sen yoksa beni
Yaşamaktan bıkar mı sandın?
Kaçar çöllere giderim mi sandın
Açmıyor diye
Bütün düş tomurcukları?

Bak işte, yerli yerimdeyim;
İnsanlar yetiştiriyorum bana benzer;
Bütün bir kuşak benim gibi,
Acılara katlanacak, ağlayacak,
Gülecek, sevinecek,
Ve aldırış etmeyecek sana
Benim gibi!

Çev.: S. Eyuboğlu

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

K İ Ş İ L E R

KRATOS, Güç
BİA, Zor
HEPHAİSTOS
PROMETHEUS
OKEANOS KIZLARI, Koro
OKEANOS
İO
HERMES

BÖLÜMLER

Adları		Kişileri	Mısraları
Prologos		Kratos — Hephaistos	1 - 87
Parodos		Prometheus — Koro	88 - 192
1nci Epeisodion	a)	Prometheus — Korobaşı	193 - 284
	b)	Prometheus — Okeanos	285 - 396
1nci Stasimon		Koro	397 - 435
2nci Epeisodion		Prometheus — Korobaşı	436 - 525
2nci Stasimon		Prometheus — Koro — İo	526 - 608
3ncü Epeisodion		Prometheus — İo — Korobaşı	609 - 876
3ncü Stasimon		İo — Koro	877 - 906
4ncü Epeisodion	a)	Prometheus — Korobaşı	907 - 943
	b)	Prometheus — Hermes	944 - 1039
Exodos		Prometheus — Hermes — Korobaşı	1040 - 1093

(Dipte sarp bir kayalık gözükür. Güç ve Zor, Prometheus'u kollarından tutmuş olarak girerler. Hephaistos arkalarından gelir. Ellerinde demirci araçları vardır.)

GÜÇ

İşte uzak bir ucuna geldik dünyanın,
İskitlerin ülkesinde, ıssız topraklardayız.
Hephaistos, şimdi sana düşüyor artık
Babanın buyruklarını yerine getirmek
Ve zincire vurmak bu bozguncuyu
Has çelikten kırılmaz halkalarla
Bu diş diş, sivri uçlu sarp kayalığa.
Çalar da armağan eder mi ölümlülere
Senin şeref payını, kıvılcımlı ateşi,
Bütün sanatların kaynağı olan ateşi!
Böyle bir suçu cezasız bırakmaz tanrılar.
Öğrensin Zeus'un buyruğuna girmeyi,
Ve anlasın insanlardan yana olmak ne demekmiş.

HEPHAİSTOS

Güç ve Zor, Zeus'un size verdiği iş bitti:
Yapacağınız başka şey kalmadı artık.
Ama benim yüreğim nasıl dayanacak şimdi
Bir tanrıyı, kardeşimi zincire vurmaya
Fırtınaların dövdüğü bu kayalara?
Ama yüreğimin dayanması gerek:
Baba sözü dinlememek ağır suç çünkü.

Olgun düşünceli Themis'in sivri akıllı oğlu,
Sana olduğu kadar kendime de karşı gelerek,
Çözülmez çelik bağlarla
Bu insan geçmez kayalığa çakacağım seni:
Burada ne bir insan yüzü görebilirsin artık
Ne de bir insan sesi duyabilirsin.
Güneşin ateş alev ışınlarıyle pişerek
Güzelim bedeninin karardığını göreceksin.
Sevineceksin gece, gün ışığının üstüne
Alaca örtülerini serince.
Ardından kırağı eritecek güneşi bekleyeceksin.
Ama bitmek tükenmek nedir bilmeyecek
Yürekler acısı ağır çilen,
Çünkü seni kurtaracak yiğit doğmadı henüz.
İşte bunu kazandırdı sana insanseverliğin!
Tanrıyken tanrı öfkesinden korkmadın,
Şeref paylarını ölümlülere vermekle
Kurulu düzeni çiğnemiş oldun.
Gör işte bunun karşılığını şimdi
Bu belâlı kayalıkta, nöbet bekler gibi,
Hep dimdik ayakta duracaksın,
Uyku uyuyamaz, dizlerini bükemezsin.
Ne kadar ağlayıp sızlansan,
Ne kadar yanıp yakılsan, boşuna!
Zeus'un yüreği yumuşamak bilmez:
Gücü yeni elde eden sert olur.

GÜÇ

Haydi! Ne oyalayıp yakınıyorsun boşuna?
Sen de kızmalısın tanrıların düşman kesildiği bu tanrıya,
O ki insanlara senin payını verdi üstelik.

HEPHAİSTOS

Kan bağlarının gücü korkunç oluyor,
Hele araya dostluk da girince.

GÜÇ

Peki ama baba buyruğundan çıkmak
Olacak şey mi, daha mı az korkunç sence?

HEPHAİSTOS

Sen hep böyle taş yürekli ve acı sözlüsün.

GÜÇ

Vahlanmakla kurtaramazsın onu,
Boşuna sızlanıp yorma kendini.

HEPHAİSTOS

Ah bu olmaz olası sanatım benim!

GÜÇ

Ne diye sanatına çatıyorsun?
Olan bitenler senin sanatın yüzünden olmadı ki!

HEPHAİSTOS

Keşke bir başkasının payına düşseydi bu sanat!

GÜÇ

Her varlık çoktan bir kaderle yükümlenmiş,
Tanrıların başıdır yalnız yükümlü olmayan:
Zeus'tan başkası özgür değildir.

HEPHAİSTOS

Görüyorum öyle olduğunu; sözüm yok.

GÜÇ

Öyleyse vur prangalarını şunun,
Zeus oyalanır görmesin seni.

HEPHAİSTOS

Gören zincirleri de görsün ellerimde.

GÜÇ

Geçir şu halkayı koluna ve vur bütün gücünle,
Vur çekicini, çivile şunu kayaya!

HEPHAİSTOS

Al işte! Bitsin bu iş, hem de eksiksiz gediksiz!

GÜÇ

Daha güçlü vur, sıkıştır, gevşek yeri kalmasın!
Çözülmez düğümleri çözebilir o.

HEPHAİSTOS

Bir kolu bağlandı işte, ne yapsa çözemez.

GÜÇ

Geç öbürüne şimdi, bağla onu da sıkıca, anlasın
Kurnazlığın Zeus'un karşısında aptallık olduğunu.

HEPHAİSTOS

Yalnız o kusur bulabilir yaptığını işte.

GÜÇ

Haydi durma, batır şimdi göğsüne
Şu çelik çemberin dişlerini sıkıca.

HEPHAİSTOS

Ah Prometheus, için için yanıyorum çektiklerine!

GÜÇ

Hâlâ mı duraksamak, Zeus'un düşmanına acımak?
Sakın ha! birgün kendine acırsın sonra.

HEPHAİSTOS

Al gör işte! Gözler dayanır mı bunu görmeğe?

GÜÇ

Bütün gördüğüm hak ettiğini çekmesi.
Haydi şimdi tunç kuşağı da sar beline!

HEPHAİSTOS

Saracağım ister istemez, buyrukların gereksiz.

GÜÇ

Buyururum da, bağırır çağırırım da:
İn şimdi aşağı, ayaklarını bağla zorla.

HEPHAİSTOS

O da oldu işte, hem de hiç zora baş vurmadan.

GÜÇ

Kullan bütün gücünü, vur şimdi,
Vur ki eline girsin halkalar:
İşini denetleyecek olanın şakası yoktur.

HEPHAİSTOS

Konuşman da suratın kadar çirkin!

GÜÇ

Sen dilediğin gibi gevşek yürekli ol,
Bırak ben sertliğim, sarsılmazlığımla kalayım.

HEPHAİSTOS

Gidelim artık Bağlanmadık yeri kalmadı.

GÜÇ

Haydi ne kadar taşkın olabilirsen ol şimdi!
Çal tanrıların hakkını, ver ölümlülere,
Bakalım ne yardımı olacak sana ölümlülerin?
Sana tanrılar yanlışlıkla Prometheus demişler,
Düğümleri çözen demekse adın,
Çöz bakalım şimdi bu çözülmez düğümleri!

(Çıkarlar. Uzun bir sessizlik.)

PROMETHEUS

Yüce gökler, tez kanatlı yeller,
Irmakların akıp giden suları,
Denizlerin kıvrım kıvrım sonsuz gülüşleri!
Toprak, varlıkların anası,
Ve sen, Güneş, her şeyi gören koca toparlak!
Sesleniyorum size, gelin görün
Bir tanrıya neler çektiriyor tanrılar!

Görün başıma gelenleri,
Yıllar yılı çekeceklerimi.
Bu çileyi lâyık gördü bana
Tanrıların başına geçen.

Yazıklar olsun, yazıklar olsun!
Çektiğim çekeceğim acılar
Paralıyor yüreğimi.
Bütün bu işkencelerden sonra
Kurtulacak mıyım bir gün?

Ama neler söylüyorum, her şeyi önceden bilmiyor [muydum?
Hepsini biliyordum başıma geleceklerin.
Payıma düşeni gönül ferahlığıyla taşımalıyım,
Kaderin önüne durulmaz, bilmeliyim bunu.
Ama susmak da olmuyor, söylemek de
Bu benim başıma gelenleri.
Evet, ben, karabahtlı ben başımı bu dertlere soktum
İnsanlara iyilik edeyim derken.
Bir gün bir narthex'in kamışı içinde
Çaldım götürdüm insanlara ateşin tohumunu.
Bu tohum bütün sanatların anahtarı oldu,
Bütün yolları açtı insanlara.
Suçum bu işte benim tanrılara karşı,
Bu yüzden zincire vuruldum bu göklerin altında.

Bu da ne? Ne oluyor?
Nedir bu ses? Bu belli belirsiz güzelim koku da ne?
Bir tanrı mı gelen, bir insan mı,
Yarı insan, yarı tanrı yaratıklar mı yoksa?
Çektiklerimi görmeğe mi geliyorlar
Dünyanın bir ucundaki bu kayalığa?
Niçin gelmiş olabilirler?
Ah gelin de zincirlere vurulmuş
Mutsuz bir tanrı görün!
Zeus'un düşmanını görün,
İnsanları sevdi diye
Zeus'un sarayındaki bütün tanrıların
Düşman kesildiği tanrıyı görün!
Aman, bak, daha yakın şimdi!
Kuş sesleri mi duyuyorum yanı başımda?
Bir kanat hışırtısı sarıyor havayı:
Bu sinsice geliş korku salıyor içime.

(Kanatlı atların çektiği bir araba Prometheus'un zincire bağlı olduğu kayalığa yakın bir yere iner. İçinde Okeanos kızları vardır.)

KORO

Korkma, korkma!
Gelenler dostların.
Çala kanat ulaştım bu kayalığa,
Babamı zorla razı ettim,
Ve rüzgârlar kaptı getirdi beni.
Demir balyoz gümbürtüleri
Mağaramın dibine kadar geldi.
Utanıp arlanmayı bir yana bıraktım,
Ve yalınayak
Uçageldim bu kanatlı arabayla.

PROMETHEUS

Ah! Ah!
Bereketli Tethys'ün çocukları
Okeanos'un kızları,
Uyku bilmez akışıyla
Koca dünyayı dolanıp duran
Okeanos babanın kızları!
Bakın, görün beni perçinleyen zincirleri
Bu uçurumların başına!
Kimsenin kıskanacağı şey değil
Benim burada tuttuğum nöbet.

KORO

Görüyorum, Prometheus,
Yaş dolu gözlerimi
Korkular bulandırıyor
Baktıkça bu kayada sana,
İşkence demirleri içinde
Can çekişen bedenine.
Olympos'ta şimdi
Yeni ellere geçti dümen,
Zeus, yeni yasalar adına,
Keyfince hüküm sürüyor :
Dev güçleri yok oluyor eski çağların.

PROMETHEUS

Ah keşki yerin altına atsaydı beni
Ölülerin ülkesi Hades'ten de aşağı
Tartaros'un inilmez derinliklerine.
Orada bağlasaydı beni
Çözülmez bağlarla.
Hiçbir tanrı, hiçbir varlık
Görmeseydi beni,
Görüp de sevinmeseydi,
Oysa şimdi,
Zavallı bir oyuncağıyım rüzgârların.
Sevine sevine görecek düşmanlarım
Çektiğim işkenceyi.

KORO

Hangi tanrı buna sevinecek kadar
Taş yürekli olabilir?
Çektiğine kimin içi yanmaz benimle
Zeus'tan başka?
Bir öfkeye kapılmış o,
Yumuşamaz bir kinle
Uranos soyunu ezmek istiyor,
Doyasıya öç almadıkça durmayacak,
Meğer ki başkası punduna getirip
Bu ulaşılmaz tahtı elinden ala.

PROMETHEUS

Ama inanın şu diyeceğime:
Ben bu işkence prangaları içinde
Ne kadar küçük düşürülmüş olursam olayım,
Ölümsüz mutluların başı Zeus
Benden yardım istemeye gelecek,
Öğrenmeye can atacak benden
Nerden doğabilecek olduğunu
Tacını tahtını elinden alacak devrimlerin.
İşte o zaman,
Hiçbir şey yumuşatmayacak beni;
Ne baldan tatlı sözlerin büyüsü,

Ne en ağır cezaların korkusu
Bildiğim sırrı söyletmeyecek bana.
Önce bu çözülmez dediği bağları çözmesi,
Sonra ettiği saygısızlığı ödemesi
Gerekir efendimizin.

KORO

Sözünü sakınmıyorsun,
Başına gelen boyun eğdirmiyor
Tersine baş kaldırtıyor sana.
Oysa benim yüreğimi bir korku
Ürpertiverdi birden
Senin geleceğin ürkütüyor beni.
Biter mi?
Nasıl biter bu çilen senin?
Huyu sert, yüreği taştandır
Bu Kronosoğlu'nun.

PROMETHEUS

Bilirim amansız olduğunu,
Yasaları keyfince uyguladığını,
Ama o demin söylediklerim
Rahatını kaçırınca, görürsünüz
Nasıl gevşeyecek yüreği,
Diner o zaman bu azgın öfkesi,
Uzlaşmaya, dost olmaya kalkar benimle,
Kurtuluş sabırsızlığı aşar benimkini.

KOROBAŞI

Açıkla öyleyse her şeyi, şuna karşılık ver:
Zeus hangi suçundan ötürü düşman oldu sana?
Niçin bu korkunç, bu yüz karası duruma soktu
[seni?
Anlat bize bunu, anlatmak acı gelmezse sana.

Anlatmak acı gelmesine acı gelir bana,
Ama susmak da bir başka türlü acı,
Her türlüsü bir başka belâ benim için.
Günün birinde bir öfkedir sardı tanrıları,
Birbirine girdi bütün ölümsüzler,
Kimi der Kronos gitsin, Zeus otursun tahtına,
Kimi Zeus'un hiç başa geçmesini istemez.
Boşuna öğütler verdim o zaman hepsine:
Uranos'la Toprağın oğulları Titanları
Boşuna yatıştırmaya uğraşıp durdum,
Gururlarına kapılıp uzlaşmayı küçümsediler,
Gücün hakkından güçle geliriz sandılar.
Oysa bana anam, Themis ya da Gaia,
Türlü türlü adları olan anam
Kaç kez öngörüşüyle söylemişti bana
Nasıl kazanılır gelecek zamanlar,
Güçle, zorla değil, akılla kazanılır demişti.
Anlattım onlara bunu bütün nedenleriyle.
Dinlemediler beni, yüzüme bakmadılar bile.
Bu durumda yapabileceğim en akıllıca şey
Anamı dinleyip Zeus'tan yana olmaktı.
Ben Zeus'u tutunca, o da beni tuttu.
Ve bugün eğer koca Kronos ve birleşikleri
Tartaros'un derin karanlıklarına girmişse,
Benim bunu gerçekleştiren akıl yoluyla.
İşte tanrıların kralına benim ettiğim hizmet,
Buna karşı aldığım korkunç ödül de bu.
Anlaşılan dostlardan kuşkulanmak
Başa geçenlere özgü bir hastalık.
Ama sizlerin asıl öğrenmek istediği şuydu:
Hangi suçumdan ötürü bu cezayı verdi?
Anlatayım: Zeus, baba tahtına oturur oturmaz
Başladı her tanrıya bir şeref payı vermeye,
Devletinin katlarını önem sırasına koymaya.
Bu arada zavallı ölümlüleri düşünmek
Aklının ucundan bile geçmedi,
Tersine, soylarını ortadan kaldırmak,

Bambaşka, yeni bir soy yaratmak istiyordu.
Bu tasarıya kimse karşı çıkmadı benden başka,
Bir tek ben göze alabildim bunu
Ve kurtardım insanları, önledim
Hades'in karanlıklarında yok olup gitmelerini.
İşte bunun için çekiyorum bugün
Bu çekilmez, bu görmeye dayanılmaz acıları.
İnsanlara acıdım diye bana acımaz oldular.
Çarpıldığım ceza öylesine insafsız ki
Görülmesi şanını artırmayacak Zeus'un.

KOROBAŞI

Yüreği taştan, demirden olmalı, Prometheus,
Bu çektiğin karşısında duygusuz kalanın.
Ben bu gördüğümü görmüş olmak istemezdim.
Görünce de yüreğim parça parça oldu.

PROMETHEUS

Evet, dost gözleri dayanamaz buna.

KOROBAŞI

Daha büyük başka suçların olsa gerek.

PROMETHEUS

Evet, ölüm kaygısından da kurtardım ölümlüleri.

KOROBAŞI

Nasıl bir devâ buldun bu derde karşı?

PROMETHEUS

Kör umutlar saldım içlerine.

KOROBAŞI

Yaman bir destek vermişin insanlara!

PROMETHEUS

Dahası var: ateşi armağan ettim onlara.

KOROBAŞI

Ne, kızıl ateş ölümlüler eline geçti mi?

PROMETHEUS

Evet, bütün sanatları da öğrenecekler ondan.

KOROBAŞI

Demek bu suçlarından ötürü Zeus...

PROMETHEUS

Bu amansız işkenceyi reva gördü bana.

KOROBAŞI

Sonu ne zaman gelecek bu işkencenin?

PROMETHEUS

Zeus'un keyfi ne zaman isterse, o zaman.

KOROBAŞI

Zeus'un keyfi ister mi? Nasıl ister bunu?
Nasıl bir yanılgıya düştüğünü görmüyor musun?
Nerde yanıldı, yüreğim varmıyor bunu söylemeye,
Söylersem sana da acı gelir. Bırakalım bunu.
Bu işkenceden nasıl kurtulabilirsin, onu düşün.

PROMETHEUS

Başı dertte olmayana kolay gelir
Dertliye akıl öğretmek, yanıldın demek.
Ama ben biliyordum başıma gelecek olanı.
Bile bile, isteye isteye suç işledim.
Buna karşı söyleyecek bir sözüm yok.
İnsanlar uğruna belâya soktum başımı.
Ama düşünemezdim böylesi işkenceler içinde
Çürüyüp gideceğimi kayalar başında,
Bu ıssız, bu sarp yerde tek başıma.
Ama bu halime vahlanmayı bırak, in yere de,
Daha neler gelecek başıma onu öğren.
Bil her şeyi başından sonuna kadar.
Gel, yalvarırım gel, acılarımı paylaş benimle.
Belâ rüzgârı kimseleri ayırd etmez,
Dört bir yana eserken, bir seni vurur bir beni.

KOROBAŞI

Çağırdığın bizler, Prometheus,
Kendiliğimizden geldik sana.
Hafif ayaklarımla iniyorum işte
Tez kanatlı arabamdan,
Kuşların tertemiz yolu havadan
Bu sarp topraklar üstüne.
Senin bütün dertlerini
Bilmek isterim başından sonuna.

(Okeanos kızları yere ayak basarken, Okeanos yarı arslan, yarı kartal bir kuşun çektiği arabayla gelir.)

OKEANOS

Sana ulaşmak için, Prometheus,
Uzun bir yolculuk ettim.
Yularsız, dizginsiz, isteğime uyan
Bu kuş getirdi beni çevik kanatlarıyle.
Dertlerinle dertlendim, bilesin.
Kan bağları duygusuz bırakamazdı beni,
Ama onlar olmasa da,
Sana duyduğum saygıyı kimselere duymam.
Göreceksin, candan söylüyorum bunu,
Boş övgülerle yaranmak istemiyorum sana.
Haydi, söyle nasıl yardım edebilirim.
Okeanos'tan daha güvenilir bir dostun olduğunu
Söyleyemezsin hiçbir zaman.

PROMETHEUS

Ya, nasıl olur? Sen de mi geldin
Çektiğim acıları görmeye?
Nasıl göze aldın durmaz akar Okeanos'u,
Doğanın sana oyduğu mağaraları bırakıp,
Bu demir doğuran topraklara gelmeye?
Yoksa başıma geleni yerinde görüp,
Dertlerimi, öfkemi paylaşmaya mı geldin?

Bak gör halimi, gör Zeus'un dostunu,
Zeus'un tahta çıkmasına önayak olanı;
Bak bugün neler çektiriyor ona Zeus.

OKEANOS

Görüyorum, Prometheus, ve bu durumunda sana
En yararlı öğütü vermek istiyorum
Sen akıldan yana ne kadar zengin olsan da:
Kendini bil ve yeni olaylara uyarak
Yeni davranışlar bulmaya çalış.
Çünkü bugün tanrılar arasında
Yeni bir tanrı başa geçmiş bulunuyor.
Böyle acı, böyle ısırgan sözler edersen,
Duyabilir, ne kadar uzak ve yüksekte de olsa,
O zaman sana bu acıları çektiren öfkesi
Yeni öfkesi yanında çocuk oyuncağı kalır.
Bırak, bahtsız tanrı, bırak kızmayı da,
Bu çektiğinden kurtulmanın yolunu ara.
Bunlar sana beylik sözler gibi gelebilir.
Ama şurası da su götürmez ki, Prometheus,
Aşırı bir dilden geldi başına gelenler.
Yine de uslanmış değilsin, diretiyorsun,
Dertlerine dert katmaktan korkmuyorsun.
Benden öğüt dinlersen, dikine gitme,
Belâya karşı yürüme, düşün ki
Çok sert bir tanrı var başımızda,
Keyfinden başka yasa dinlediği de yok.
Ben gidip seni kurtarmaya çalışacağım.
Bu arada sen rahat dur, taşkın sözler etme.
Sen ki o kadar üstün akıllısın,
Dizginsiz dil belâ getirir, bilirsin.

PROMETHEUS

Ne mutlu sana, her şeyde payın varken,
Benim kadar ileri gitmişken sen de,
Cezasız belâsız kurtuldun bu işten.
İyisi mi, bırak, sen karışma artık.
Kaldı ki ne yapsan yumuşatamazsın onu,
Gidip başını derde sokma sen de.

OKEANOS

Kendinden çok başkalarına yarıyor senin aklın:
Sözlerinden değil, olanlardan çıkarıyorum bunu.
Gideceğim, durdurmaya çalışma beni.
Güvenliyim, güvenliyim, Zeus'u yumuşatıp
Kurtaracağım seni bu belâdan.

PROMETHEUS

Eksik olma, bu davranışını unutmam,
Dostluğunda cömertsin bana karşı,
Ama uğraşma, boşuna uğraşmış olursun,
Gerçekten uğraşmak niyetindeysen.
Rahatına bak, bu işin dışında kal.
Herkesin başını derde sokmak istemem
Kendim belâya uğradım diye.
Hayır, kardeşim Atlas'ın acısı yeter bana:
Batı karanlığında sırtında taşıyor
Gökle yeri ayıran koca direği.
Kolları nasıl dayanır bu ağır yüke?
Toprağın oğluna da içim yanmıştı:
Nasıl yere serildi, gördüm
Bir zamanlar Kilikya mağaralarında oturan
Coşkun Typhon, o yüz başlı ejderha.
Ayaklanmıştı bütün tanrılara karşı,
Korkunç çeneleri ölüm üfleyerek dört yana
Kızıl şimşekler saçıyordu gözleri,
Açıkça meydan okuyordu Zeus'un gücüne.
Ama iniverdi üstüne Zeus'un amansız oku:
Ateşten soluğuyla havayı yaran yıldırım
Şahlanan mağrur başı çaldı yere.
Yüreğinden vuruldu ve bütün gücü
Gök gürültüsü içinde kül oldu gitti.
Şimdi serilmiş yatıyor gövdesi
Etna'nın kökleri arasına sıkışmış
Bir dar boğazın yanı başında.
Yukarda, dağın tepesinde Hephaistos
Dövüp duruyor kızıl demirlerini.
Bir gün ateş selleri fışkıracak ordan,

Azgın dişleriyle gidip kemirecekler
Sicilya ovalarının bereketli tarlalarını.
Zeus'un yıldırımıyle kömüre dönmüş Typhon
Dinmek bilmez bir ateş kasırgası içinde
Kızıl oklarla salacak kaynayan öfkesini.
Ama sen toy değilsin, benden öğüt dinlemen gerekmez,
Koru kendini, bilirsin nasıl koruyacağını.
Bana gelince, ben bu çileme katlanacağım
Zeus'un öfkesi gevşeyinceye kadar.

OKEANOS

Anlamıyor musun, Prometheus,
Öfke hastalığına iyi gelen sözler vardır.

PROMETHEUS

Yüreğin ne zaman yumuşayacağını bilmek şartıyle.
Kaynayan bir öfkenin üstüne zorla gidilmez.

OKEANOS

Ama ben gitmeyi göze alırsam,
Ne cezası olabilir bunun, söyle bana.

PROMETHEUS

Boşuna uğraşmış, delilik etmiş sayılırsın.

OKEANOS

Bana deli desinler razıyım:
İyilik uğruna deli sayılmak güzel şey!

PROMETHEUS

Bu suç benim suçum olacak yalnız.

OKEANOS

Böyle konuşmakla kovmuş oluyorsun beni.

PROMETHEUS

Bana acıyıp düşman kazanmanı istemem.

OKEANOS

Kim düşman olacak, yeni tahta çıkan kralımız mı?

PROMETHEUS

Evet ta kendisi, onu kızdırmaktan sakın.

OKEANOS

Senin başına gelen bir ders, Prometheus.

PROMETHEUS

Haydi git artık, bu tutumunla da kal.

OKEANOS

Sen git demeden gidiyordum zaten:
Dört ayaklı kuşumun kanatları
Özlüyor göklerin dümdüz mavisini,
Can atıyor ağıla girip dinlenmeye.

(Okeanos'un arabası uzaklaşır. Bir sessizlik, sonra Okeanos kızları kayalıktaki bir sette toplanırlar. Koro başlar.)

KORO

Kaderine ağlıyorum, Prometheus,
Yürekler acısı kaderine.
Boşanan gözyaşlarım
Akıyor ılık ılık
Körpe yanaklarımdan.
Olacak şey mi bu?
Her dileğini bir yasa bilip
Eski zaman tanrılarını
Dize getirmek istiyor Zeus.

Acı çığlıklar yükseliyor
Dünyanın dört bir yanından,
Prometheus'la kardeşlerinin
Şanlı geçmişlerini anıp
Ağlıyor bütün insanlar,
Buradakiler de, kutsal Asyadakiler de,
İnim inim acılarını
Paylaşıyor ölümlüler.

Ağlıyor Kolkhis kızları da,
O yiğit Amazonlar,

Durgun Hazer'in çevresinde,
Dünyanın sınırlarında
Yığın yığın yaşayan İskitler de.

Arabistanın seçkin yiğitleri,
Kafkaslarda, sarp kayalıklarda
Ulaşılmaz kalelerde oturanlar,
Keskin kargıları pırıl pırıl,
Yaman savaş erleri!

Boğuk boğuk iniltilerle
Dalgalar düşüyor dalgalar üstüne.
Uğultular geliyor denizlerden,
Yankılanıyor yerin ta dibinde
Hades'in karanlıkları,
Ve kutsal suları ırmakların
Çağlayıp akıyor dertli dertli.

(Uzun bir sessizlik)

PROMETHEUS

Kibirimden, gururumdan susuyorum sanmayın:
Kendimi bu hallere düşmüş gördükçe,
Bir düşünce kemirip duruyor içimi:
Ben değil miyim bu yeni tanrılara
Bütün üstünlüklerini kazandıran?
Ama bu konuda susuyorum,
Neler söyliyeceğimi biliyorsunuz.
Buna karşılık, dinleyin ne kadar düşkündü ölümlüler,
Ve ben bu ağızsız dilsiz, çocuksu varlıklara
Nasıl verdim aklı, düşünceyi.
Anlatayım bunu, insanları küçültmek için değil,
Onlara ne büyük iyilikler ettiğimi göstermek için.
Önceleri insanlar görmeden bakıyor,
Dinlediklerini anlamıyorlardı,
Uzun ömürleri boyunca düş görüntüleri gibi
Düzensiz, gelişigüzel yaşıyorlardı.
Bilmiyorlardı duvar örmesini,

İçine güneş giren evler yapmasını,
Ağacı kullanmasını bilmiyorlardı.
Yerin altında, karanlık mağaralarda
Karınca sürüleri gibi yaşıyorlardı.
Ne kışın geleceği belliydi onlar için,
Ne çiçekli baharın, ne bereketli yazın.
Bilinç yoktu hiçbir yaptıklarında
Ben gösterinceye kadar onlara yıldızların
Doğuş batışlarını kestirmenin yolunu.
Sonra sayı bilgisini verdim onlara,
Bu kaynak bilgiyi onlar için ben bulup çıkardım.
Sonra harf dizilerine geldi sıra,
O diziler ki belleğidir her şeyin,
Anasıdır bilimlerin ve sanatların.
Hayvanlara da ilk boyunduruk vuran ben oldum
Ölümlüleri kurtarmak için kaba işlerden;
Atları dizginleyip arabalara koştum,
Zenginlerin şanını artıran arabalara.
Denizler aşan gemilerin bez kanatlarını
Bulan da benim, başkası değil.
Evet, ölümlüler için neler bulmuşken,
Bugün, zavallı ben, bulamıyorum yolunu
Kendi başımı dertten kurtarmanın.

KOROBAŞI

Olmıyacak dertler açtı başına
Aklın, yolunu şaşırttı sana:
Şimdi hasta düşmüş bir hekim gibi
Kendi derdine devâ bulamıyorsun.

PROMETHEUS

Dahası var, dinledikçe şaşıracaksın:
Ne bilimler, ne sanatlar daha çıkardım!
En önemlilerinden biri de şu:
İnsanlar hasta düştükleri zaman
Ölüp gidiyorlardı devâsızlık yüzünden;
Ne yiyecekleri şeyi biliyorlardı
Ne içecekleri, ne de sürünecekleri şeyi.
Ben öğrettim onlara otları biribirine karıştırıp

Bütün hastalıklara karşı ilaçlar,
Cana can katan merhemler yapmasını.
Kâhinlik sanatının binbir yolunu bulduın.
Ben oldum ilkin düşler arasında
Hangilerinin yarın gerçek olacağını bilen.
Ben oldum insanlara ilk öğreten
Duyulan seslerde, yol raslantılarında
Olacakların belirtisini görmeyi.
Belirttim açıkça yırtıcı kuş uçuşlarının
Ne zaman uğurlu, ne zaman uğursuz olacaklarını.
Hepsinin huylarını, dostluklarını, düşmanlıklarını,
Hangilerinin bir arada uçtuklarını.
Ve hayvan barsaklarının nasıl,
Hangi kayganlıkları, hangi renkleriyle
Safra kesesinin ve karaciğer bölümlerinin
Hangi biçimleri ve görünüşleriyle
Tanrıların hoşuna gideceğini.
Hayvanların kollarını, bacaklarını, sırtlarını
Yağlara sardırıp yaktırdım.
Ölümlüleri erdirmek için
Kâhinlik sanatının karanlık sırlarına.
Açıkladım insanlara alevlerin
Dumanlara bürülü kalmış anlamlarını.
Kim yaptı bütün bunları? Ben yaptım.
Ya toprağın insanlardan sakladığı hazineler?
Tunç, demir, gümüş, altın ve bütün madenler,
Kim buldum diyebilir bunları benden önce?
Hiç kimse, yalan söyler kim buldum derse.
Uzun sözün kısası şunu bilmiş ol:
Bütün sanatları Prometheus verdi insanlara.

KOROBAŞI

İnsanları korumakla ölçüyü kaçırıp
Kendi başına gelenleri küçümseme.
Ben umutluyum, bir gün kurtulup bu zincirlerden
Zeus kadar güçlü olacaksın yeniden.

PROMETHEUS

Hayır, her işi bitiren Kader
O günleri bana göstermekten uzak henüz:

Sonsuz acılar, kahırlar bekliyor beni.
Bu zincirlerden kurtulacağım günden önce,
Olacağın karşısında ne hüner göstersem boş.

KOROBAŞI

Olacağı yöneten kim?

PROMETHEUS

Üç Moira'lar ve unutmak bilmez Erinys'ler.

KOROBAŞI

Zeus onlar kadar güçlü değil mi?

PROMETHEUS

O da olacağın elinden kurtulamaz.

KOROBAŞI

Zeus'un kaderi hep başımızda olmak değil mi?

PROMETHEUS

Orasını kurcalama, bilmen doğru olmaz.

KOROBAŞI

Demek yüce bir sır bu, saklıyorsun benden.

PROMETHEUS

Başka konulara geç, sırası değil henüz
Bu sırrı açıklamanın, çok gizli kalmalı.
Ancak bu sırrı saklayarak kurtulabilirim
Bu zincirlerden, bu yüz karası işkenceden.

KORO

Aman, Zeus karşı durmasın,
Karşı durmasın dileğime
Dünyaları yöneten Zeus!
Kutsal şölenler kurayım hemen,
Kurbanlar keseyim tanrılara
Okeanos babamızın

Durmaz akar suları başında.
Kötü söz çıkmasın dilimden,
Hiç sarsılmasın bu inancım,
Hep kalsın içimde.

Ne tatlı şeydir uzun uzun yaşamak
Cana can katan umutlar içinde,
Sevinçten pırıl pırıl bir yürekle.
Ama bir ürperme veriyor içime
Seni bu sonsuz acılar içinde görmek.
İnsanları korumada çok ileri gittin,
Zeus'tan korkmadın, dik başlılık ettin,
[Prometheus.

Bak dost, iyilik ettin de ne iyilik gördün,
Ölümlülerin ne yardımı oldu sana?
Görmüyor musun ki kör insan soyu
Düşlere benzer güçsüzlüğü içinde
Eli kolu bağlı yaşıyor.
Hiçbir ölümlü kuramaz
Zeus'un kurduğu düzeni.

Bu çektiklerin gösteriyor, Prometheus,
Söylediğimin doğruluğunu.
Bu koro çok başka türlü bir koroyu
Getiriyor şimdi aklıma.
Neydi o düğün ezgilerim
Sen yıkanıp gerdeğe girerken:
Kız kardeşim Hesione'yi zengin çeyizlerle
Razı etmiştin eşin olmaya.

(Io girer. Alnında iki inek boynuzu vardır.)

IO

Burası neresi? Kim bunlar?
Kimi çakmışlar kayaya böyle
Acı rüzgârlara karşı?
Hangi suçunu ödüyorsun

Can çekişerek buralarda?
Söyle, dünyanın neresine sürükledi
Kara bahtım beni, zavallı beni?
Ah! Aman!
O kene yakıyor canımı gene,
Toprağın oğlu Argos hortladı gene.
Aman, uzaklaştır onu, Toprak!
Korkuyorum, gördükçe karşımda
O bin gözlü çobanı.
Bak geliyor işte bana doğru
Sinsi bakışlarıyle.
Ölüsü bile durmuyor toprakta,
Çıkıp geliyor cehennemin dibinden
Kovalamak için ben zavallıyı,
Aç susuz süründürmek için beni
Denizleri saran kumsallarda.
Uyku veren ezgiler yükseliyor
Balmumuyla sarılı kamışlardan.
Eyvahlar olsun, eyvahlar olsun!
Hangi uzak gurbetlerde
Dolaştırıyor kaderim beni!
Ah Kronosoğlu, ne suçumu gördün de,
Ah, ah, ne suçumu gördün de,
Bu hallere soktun beni?
Çılgınlar gibi koşturuyorsun beni
Amansız bir keneyi takıp peşime.
Yak beni yıldırımlarınla,
Yerin dibine sok beni,
Deniz ejderhalarına yedir beni,
Ama esirgeme benden, yüce tanrı,
Senden yalvara yakara dilediğimi.
Bittim tükendim dolaşıp durmaktan.
Nerde, nasıl bitecek bu sürünmelerim?
Duymuyor musun sesini, duymuyor musun
İnek boynuzları taktığın kızın?

PROMETHEUS

Nasıl duyulmaz sesi, nasıl duyulmaz
Azgın kenenin önünde kaçan kızın,

Zeus'un yüreğini tutuşturan İnakhos kızının?
Hera'nın kini düşmüş ardına bugün,
Öldüresiye kovalıyor seni dünyada.

İO

Nerden öğrendin bu adı?
Babamın adını nerden öğrendin?
Söyle ben bahtsıza kimsin sen,
Bu zavallı halinle nasıl bilirsin
Benim başıma gelenlerin doğrusunu?
Evet, tanrıların belâsı beni yakan,
İğneler batırıp etime
Beni deliler gibi dolaştıran.
Koşup duruyorum azgın sıçrayışlarla
Açlıktan kudurmanın utancı içinde.
Hera'nın kini bırakmıyor peşimi.
Ah, bahtsızlar arasında hangi bahtsız
Katlanmıştır bu benim katlandıklarıma?
Haydi açıkça söyle bana
Daha ne çileler bekliyor beni?
Bu belânın bir çaresi, bir devâsı var mı,
Var mı, söyle bana biliyorsan,
Söyle, bir yol göster bu yitik kıza.

PROMETHEUS

Öğrenmek istediğini söyleyeceğim
Apaçık, dolambaçsız, dosdoğru,
Dostlarla öyle konuşmak gerekir,
Prometheus'tur karşında gördüğün,
Ölümlülere ateşi veren Prometheus.

İO

Ey insanların güçlü yardımcısı,
Mutsuz Prometheus, nedir bu başına gelen?

PROMETHEUS

Az önce anlattım bitirdim
Başıma gelenlerin acı öyküsünü.

İO

Dileğimi yerine getirmiyeceksin demek.

PROMETHEUS

Nedir dileğin? Her şeyi öğrenebilirsin benden.

İO

Söyle, kim bu kayaya bağladı seni?

PROMETHEUS

Zeus'un buyruğu ve Hephaistos'un kolu.

İO

Hangi suçlarının cezası bu çektiğin? 620

PROMETHEUS

Söylediklerim bunu anlamana yeter.

İO

Anladım peki, söyle bana öyleyse,
Ne kadar sürecek benim sürünmelerim?
Ne zaman bitecek ben bahtsızın çilesi?

PROMETHEUS

Bunu bilmektense bilmemen daha iyi.

İO

Ergeç başıma gelecekleri 625
Boşuna saklama benden.

PROMETHEUS

Ben hiç de cimri değilim
Bildiklerimi söylemekte.

İO

Öyleyse ne diye kaçıyorsun
Bana her şeyi söylemekten?

PROMETHEUS

Kötü bir niyetle kaçmıyorum,
Yüreğini sarsmaktan korkuyorum.

İO

Benim istemediğim kadar
Yumuşak davranma bana.

PROMETHEUS

Madem öyle istiyorsun,
Söylerim ben de: dinle.

KOROBAŞI

Hayır, şimdi değil, benim isteğime de yer ver:
Önce İo'ya soralım, anlatsın derdini,
Dinleyelim bugünedek başına gelenleri,
Gelecekleri sonra öğrenir senden.

PROMETHEUS

Haydi, İo, bunların dediklerini yap,
Çünkü babanın kızkardeşleridir onlar.
Ağlamak, dertlerini sayıp dökmek
Dinleyenlerin gözyaşları pahasına da olsa,
Ona verilecek zamana değer.

İO

İstiyorsunuz madem, hayır diyemem:
Açıkça anlatayım her şeyi size,
Ama doğrusu, anlatmaya utanıyorum da
Tanrısal bir kasırganın nasıl
Allak bullak edip ben zavallıyı,
Varlığıma yeni bir biçim verdiğini!
Geceler gecesi yapayalnızken odamda
Şöyle sözler duyuyordum düşlerimde:
«Ey mutlu genç kız, niçin yalnızsın
Erkeklerin en yücesi özlerken seni?
Zeus yanıp tutuşuyor senin için,
Aphrodite'nin gerdeğine girmek istiyor seninle.
Zeus'un isteğine karşı koma sakın,
Kalk git Lerna'nın yeşil çayırlarına,
Babanın koyun, sığır otlaklarına,
Git ki Zeus görsün orda seni,

Doysun seni görmeye Zeus'un gözü.»
Ah! Hep böylesi düşler gördüm geceleri,
Ve bir gün canımı dişime alıp
Söyledim babama ne düşler gördüğümü.
O zaman babam Pytho'ya, Dodona'ya
Adam üstüne adam yolladı öğrenmek için
Tanrılar ne istiyor, ne istemiyor diye.
Ama gönderdiği adamlar dönünce
Karışık, karmakarışık sözler ediyorlardı.
Sonunda günün birinde
Anlaşılır bir söz geldi İnakhos'a,
Bu söz açıkça diyordu ki babama:
At kızını evinden, yurdundan dışarı,
Gitsin, tanrılara bir kurbanlık gibi,
Dolaşıp dursun dünyanın dört bir yanına,
Yoksa Zeus yıldırımlarıyle
Çarpıp yok edecek senin soyunu.
Apollon'dan gelen bu sözleri duyunca babam,
Kovdu beni, attı evinden dışarı.
Kendi için de, benim için de kötü bir şeydi bu,
Ama ne yapsın, Zeus'tu onu zorlayan.
Bir anda değişiverdi içim dışım,
Birden şu boynuzlar çıktı başımdan,
Keskin dişli bir kene de ısırınca beni,
Çılgınca bir atılışla fırladım gittim
Kerkhne'nin, Lerna'nın tatlı sularına doğru.
Argos adında birini taktılar peşime.
Bu, Toprağın oğlu asık suratlı çoban
Adım adım izliyordu beni,
Sayısız gözlerini dikerek üstüme.
Beklenmedik bir anda can verdi bu çoban,
Bense hep o belâlı iğnenin zoruyla
Bu topraktan o toprağa koştum durdum.
Öğrendin işte başıma gelenleri,
Daha ne çilem varsa dolduracak
Acı bana da söyle açıkça,
Beni yalanlarla avutmaya kalkmadan.
En büyük kötülük aldanmadır bence.

KORO

Aman aman, yeter, sus, yeter,
Bu belâ düşmanlar başına!
Bu duyduklarına inanmıyor,
İnanmak istemiyor kulaklarım.
Acı, belâlı, korkunç bir kader bu!
Görülmesi de, duyulması da yürekler acısı!
İki iğneli bir kene gibi yakıyor içimi.
Ah Kader, Kader!
Nedir bu çektikleri İo'nun!

PROMETHEUS

Dur hele, acele etme o kadar
Vahlanıp korkulara kapılmakta.
Dur bakalım neye varıyor
Bütün bu belâların sonu.

KOROBAŞI

Söyle bitsin, öğrensin her şeyi,
Hastaya hoş gelir açıkça bilmek
Başına neler, neler daha geleceğini.

PROMETHEUS

Dilediğiniz yerine geldi, çektiklerini
Kendisi söylesin dediniz, söyledi.
Şimdi sonrasını dinleyin benden:
Bakalım Hera yüzünden bu genç kız
Daha neler, neler daha çekecek.
Ey sen, İnakhos'un dünyaya getirdiği kız,
İyi dinle sana söyleyeceklerimi
Bilmek istiyorsan nereye varacak yolun.
Şimdi sen burdan yola çıkınca,
Gün doğusuna doğru git önce,
Çift sürülmemiş ovalardan geç,
Göçebe İskitlerin ülkesine kadar git,
Onlar ki kaynış evlerde otururlar
Güzelim tekerlekler üstünde.
Ve uzak hedefleri vuran

Yaylar taşırlar omuzlarında.
Sakın yaklaşayım deme onlara,
Denizden yana yürü bu ülkenin çevresinde.
Sol yanında Khalyb'ler olacak,
Demiri işleyen Khalyb'ler.
Aman onlardan sakın kendini
Yırtıcı yaratıklardır onlar,
Yabancılar yanaşamaz yanlarına.
Böylece Hybristes ırmağına varacaksın,
Adı üstünde: taşkın bir ırmaktır o.
Geçeyim deme, kolay geçilmez.
Yürü Kafkas dağına doğru,
O bütün dağların en yükseğine,
Onun yamaçlarından alır kaynağını
Hybristes'in azgın suları.
Yıldızlara yakın tepeleri aş,
Ve güneye doğru inen yolu tut.
Orada Amazonlar ordusunu göreceksin,
Thermodon üstünde Themiskyra'yı kuracaklar,
O kıyılarda ki Salmydessos denize doğru
Uzatır kayalarını bir çene gibi,
Yutmak için gemileri, denizcileri.
Amazonlar yol gösterir sana seve seve.
Kimmer'lerin berzahına varacaksın böylece,
Bir büyük gölün daracık kıyılarında.
Oradan ayrılırken hiç korkusuz
Maiotis boğazını geç, git yoluna.
Ordan geçişini insanlar anacak:
Boğaz Bosporos adını alacak senden ötürü.
Ordan sonra Avrupayı bırakıp
Asya topraklarına ayak basacaksın.
Görüyor musunuz ne sert davranıyor
Tanrılar tanrısı her yerde her zaman?
Yatağını özlediği bu ölümlü kızı
Sürüm sürüm süründürüyor koca tanrı.
Zalim bir erkeğe düştün, zavallı kız,
Çünkü benim bütün bu söylediklerim
Çekeceklerinin başlangıcı bile değil.

İO

Ah belâlı başım, bahtsız başım!

PROMETHEUS

Ağlamaya sızlamaya başladın gene,
Daha kötüsünü öğrenince ne yapacaksın?

KOROBAŞI

Daha ne kaldı söyleyeceğin? 745

PROMETHEUS

Bir deniz, dalgalı bir belâ denizi!

İO

Ne diye yaşıyorum, öyleyse,
Niçin atmıyorum kendimi bu kayadan?
Bir düşer kurtulurum bütün dertlerden.
Her gün korkakça acı çekmektense
Bir anda ölüp gitmek daha iyi. 750

PROMETHEUS

Benim acılarıma hiç katlanamazdın demek!
Kader ölmeme de izin vermiyor benim,
Yalnız ölüm kurtarabilirdi beni,
Oysa benim işkencelerimin sonu yok 755
Zeus tahtından düşmedikçe.

İO

Zeus tahtından düşebilir mi birgün?

PROMETHEUS

Çok mu sevinirdin böyle bir şey olsa?

İO

Elbette, onun yüzünden değil mi bu çektiklerim?

PROMETHEUS

Peki öğren öyleyse, bu olacak bir gün. 760

İO

Kim alabilir onun gücünü elinden?

PROMETHEUS

Kendi kendisi ve olmıyacak istekleri.

IO

Nasıl? Anlat bana bir sakınca yoksa.

PROMETHEUS

Evlenip pişman olacak evlendiğine.

IO

Ölümlü mü ölümsüz mü alacağı kadın? 765
Onu da söyle söylenebilirse.

PROMETHEUS

Ne diye sorarsın? Söylenemez bu.

IO

Karısı mı tahtından atacak onu?

PROMETHEUS

Babasından güçlü bir oğul doğurarak.

IO

Kaderi değiştirmenin yolunu bulamaz mı?

PROMETHEUS

Bulamaz, Prometheus zincirli kaldıkça. 770

IO

Zeus istemedikçe, kim çözebilir
Senin zincirlerini?

PROMETHEUS

Senden doğacak olan biri.

IO

Ne? Benim bir oğlum mu kurtaracak seni?

PROMETHEUS

On kuşak sonra üçüncüsü.

IO

Anlaşılır gibi değil bu söylediğin. 775

PROMETHEUS

Fazla kurcalama başına gelecekleri.

İO

Bana bir müjde verip elimden alma.

PROMETHEUS

İki şeyden birini bildireceğim sana.

İO

Hangi iki şey? Koy önüme de seçeyim.

PROMETHEUS

Peki, koyuyorum işte önüne, seç:
Daha neler çekeceğini mi söyliyeyim,
Yoksa beni kimin kurtaracağını mı?

KOROBAŞI

Bu iki bağıştan biri onun olsun,
Ötekini de benden esirgeme.
Çok görme bize bu dilekleri:
İo'ya çilesinin sonunu anlat.
Benim dileğim de senin kurtarıcını bilmek.

PROMETHEUS

Böyle candan istiyorsunuz madem,
Hiçbir şeyi saklamıyacağım sizden.
Peki, önce sana söyliyeyim, İo,
Daha ne belâlı yollar aşacağını.
Bunları iyice yaz kafanın duvarına:
Dünyanın sınırındaki ırmağı geçince,
Güneşin ilk ışık adımlarına doğru...
Aşınca uğultularını denizin,
Gorgon'lar ülkesi Kisthene'ye geleceksin,
Phorkys'in kızları oturur orada,
Kuğu gövdeli üç kutsal bakire,
Onlar ki gözleri bir tektir, dişleri bir tek,
Onlar ki ne güneş görmüştür yüzlerini,
Ne de doğan ayları gecelerin.
Üç kızkardeş vardır onların yanında

Ejderha kanatlı Gorgon'lar,
O, insanları korkudan korkuya salan,
Görenlerin soluğunu kesen Gorgon'lar.
Bunu şimdiden öğrenmiş ol benden.
Ama bir başka tehlike var, onu da bil:
Zeus'un köpeklerinden koru kendini,
O havlamaz, uzun gagalı, kanatlı köpeklerden.
Atlı Arimaspos ordularından da sakın:
Bu tek gözlü devler, sularında altın akan
Pluton ırmağının kıyılarında otururlar.
Hiç yaklaşayım deme bunlara.
Uzak bir ülkeye varacaksın sonunda,
Kara derili insanlar oturur orada,
Güneşin sularına yakın, Aithiops kıyısında,
Bu kıyıdan çağlayana kadar git,
Orada Byblos dağlarının başından
Kutsal sağlık suları akar Nil'in.
Bu sular üç kenarlı bir toprağa getirecek seni,
Kaderin seçtiği yer orasıdır işte
Sen, İo, ve çocuklarının yurt kurması için.
Anlaşılmadık bir yanı varsa söylediklerimin,
Sor, bir daha söyliyeyim, iyice öğren:
Bol bol vaktim var burda benim nasıl olsa.

KOROBAŞI

Söylenmedik ya da unutulmuş ne varsa
Söyle hepsini bu belâlı yolculuk üstüne.
Bitirdiysen, bizim dileğimizi yerine getir.
Unutmadın, değil mi, bizim dileğimizi?

PROMETHEUS

Her şeyi öğrendi yolculuğu üstüne.
Boş sözler etmediğimi bilmesi için
Buraya gelmeden neler çektiğini de söyliyeyim;
Böylece inanır sözlerimin doğruluğuna.
Olan biten her şeyleri bir yana bırakıp
Son dolaştığım yerlere geliyorum:
Molossa ovasına, Dodona yamacına geldin,
Thesprot Zeus'unun kehanet yurdudur orası,

Konuşan meşeleri aklı durdurur.
Seninle de konuştular açıkca:
Zeus'un şanlı karısı olacağını söylediler.
Bütün bunları unutmadın elbet,
Kene ısırınca nasıl atıldın kıyı yolundan
Rhea'nın uçsuz bucaksız körfezine doğru!
Ordan kasırgalar gibi döndün geri;
Ama bil ki o gittiğin körfeze
İo Körfezi denecek gelecek çağlarda,
Böylece geçişini anacak bütün ölümlüler.
İşte bununla anlatmış oluyorum sana
Görünenden ötesini gören bir gözüm olduğunu.
Geri kalanları sizler de duyun öğrenin onunla.
Demin anlattıklarıma dönüyorum şimdi:
O ülkede, karanın bittiği yerde,
Nil'in tam ağzında, bir set üstünde
Kanobos adında bir şehir vardır.
Zeus orada akıl sağlığım geri verecek
Barışçı elinin bir dokunuşuyla.
Doğuracağın çocuğun adı kara Epaphos olacak
Zeus'un bir dokunuşuyla doğacağı için.
İşte o toplayacak ürünlerini
Taşkın Nil'in suladığı toprakların.
Ondan sonraki beşinci kuşaktan elli kız
Argos'a istemeye istemeye dönecekler
Yakınlarıyle evlenmekten kurtulmak için.
Arzudan gözleri kararmış amca oğulları
Güvercinlere saldıran çaylaklar gibi,
Yasak gerdeklerin avcıları gibi,
Koşup gelecekler onların ardından.
Ama tanrı hoş görmeyecek birleşmelerini.
Pelasgos topraklarında kalacak ölüleri.
Karanlıkta pusu kuran kadın yüzlü Cinayet
Hakkından gelecek hepsinin bir gece:
Her gelin öldürecek güveyisini,
Kızıl kanlara boyanacak hançerleri.
Böylesi gelin güveylik düşman başına!
Bir tek gelin yalnız, ana olmak hevesiyle
Gevşeyip öldürmeyecek güveyisini,

İkisi de kötü yollardan birini seçecek,
Kaatil olacağına kahpe olurum, diyecek.
Ve işte ondan doğacak Argos'ta bir kral soyu.
Çok uzun sürer bütün bunları anlatması,
Şunu bil ki yalnız, bu soydan gelecek
Beni kurtaracak olan şanlı yiğit.
Bu geleceği anam açıkladı bana,
Eski Titanların kızkardeşi Themis.
Ama nasıl gerçekleşecek bütün bunlar
Uzun sürer anlatması, işine de yaramaz.

İO

Ay ay ay, aman aman!
Titremeler girdi içime birden!
Allak bullak oluyor kafam,
Kızgın demir gibi yakıyor beni kene.
Ürkek yüreğim tepiniyor içimde,
Gözlerim fırlayacak sanki yuvalarından.
Bir azgınlık çileden çıkarıyor beni,
Dilim benim dilim olmaktan çıkıyor,
Karanlık düşünceler çarpışıyor kafamda,
Yükselen dalgalarıyle bir çılgınlık...

(İo çılgınca kaçıp gider)

KORO

Ah! Bilge, gerçek bir bilgeymiş
Şunu ilk düşünüp dile getiren:
Dengin dengini bulmasıdır
En büyük mutluluk dünyada.
Emeğiyle yaşayan insan
Evlenmeye kalkmıyacak
Paralı, soylu kişilerle.

Ah! Hiçbir zaman, hiçbir zaman
Gelin görmeyin beni sakın
Yüce Zeus'un yatağında!
Gökten inme olmasın kocam.

Ürperiyorum İo'yu gördükçe,
Erkeklere yüzvermeyen bu kız
Hera yüzünden neler çekiyor,
Nasıl sürünüyor sürüm sürüm!

Ne olursa olsun da kocam
Benden üstün kişi olmasın!
Gözlerinden kaçınılmaz tanrılar
Sevgiyle bakmasınlar sakın bana!
Öyle bir savaş ki bu savaşılmaz,
Öyle bir yol ki ucu bulunmaz.
İnsan nasıl çıkabilir işin içinden,
Nasıl karşı koyar
Zeus'un isteğine?

PROMETHEUS

Görürsünüz, bir gün gelecek, Zeus
Ne kadar sert de olsa yumuşayacak,
Çünkü girmeye hazırlandığı yatak
Gücünden, tahtından edip yıkacak onu.
Böylece tam yerine gelmiş olacak
Babası Kronos'un ettiği lânet,
Bunca zaman oturduğu tahttan düşerken.
Bu belâdan kurtulmanın yolunu
Hiçbir tanrı gösteremez ona benden başka:
Yalnız benim, olacağı ve çaresini bilen.
Varsın şimdi otursun korkusuzca tahtında
Gökleri dolduran gümbürtülerine güvenerek,
Ateş soluyan okunu sallayıp ellerinde.
Bunların hiçbiri önleyemez düşmesini
Şerefini yitirmenin dayanılmaz acısına.
Öyle güçlü bir düşman hazırlıyor ki kendisine!
Savaşılması zor yaman bir yaratık bu,
Bulacağı ateş yıldırımdan zorludur,
Gök gürültüsünü bastırır gümbürtüsü.
Yerleri sarsan deniz belâsı,

Poseidon'un üç dişli kargısı bile,
Paramparça olacak o düşmanın önünde.
Zeus bu belâya çattığı gün anlayacak
Kralla köle arasındaki ayrılığı.

KOROBAŞI

Kehanet değil, senin özlemin bunlar.

PROMETHEUS

Olacağı söylüyorum, özlemim de bu.

KOROBAŞI

Zeus başkasının buyruğuna mı girecek?

PROMETHEUS

Benimkilerden ağır olacak zincirleri.

KOROBAŞI

Böyle sözler etmekten korkmuyor musun?

PROMETHEUS

İstese de ölemeyen neden korkabilir?

KOROBAŞI

Sana daha ağır işkenceler edebilir.

PROMETHEUS

Buyursun, her şeyi göze aldım.

KOROBAŞI

Bilgeler kaçınılmaz önünde eğilir.

PROMETHEUS

Sen tapın, yalvar, yaltaklan günün efendisine!
Zeus hiç, ama hiç umurumda değil benim.
Elindeyken, ne isterse yapsın, assın kessin:
Uzun sürmeyecek çünkü göklerde saltanatı.
Ama bakın, Zeus'un habercisi karşımda,
Genç efendimizin uşağı gelmiş,
Yeni şeyler öğreneceğiz besbelli.

(Kanatlı sandallarıyle uçagelen Hermes, Prometheus'un yanı başına konar.)

HERMES

Sana geldim, sana, bilgiçler bilgici,
Acılar acısı lâf eden tanrı düşmanı,
Ölümsüzlerin hakkını ölümlülere veren
Seni ateş hırsızı seni, dinle!
Babam açık açık konuşmanı buyuruyor sana:
Nedir bu korkuluk yaptığın evlenme,
Kimmiş onu tahtından atacak olan?
Bu kez artık gizli kapaklı konuşma yok,
Her şeye belli adını vererek konuş.
Yeniden buralara getirme beni, Prometheus.
Görüyorsun işte, bu tuttuğun yol değil,
Bu değil Zeus'u yumuşatmanın yolu.

PROMETHEUS

Al sana bir sürü parlak, yuvarlak söz!
Tanrı uşağı dediğin böyle konuşmalı.
Siz yeniler yeni bir yönetim kurdunuz,
Kalenize dertler giremez sanıyorsunuz;
Ama ben iki kral gördüm
O kaleden sürülmüş, kapı dışarı edilmiş,
Üçüncüsü ki efendisidir bugünkü dünyanın
Bu gözlerim görecek onun da
En büyük utançla kovulduğunu.
Hey, sen ne sandın? Ben korkacak biri miyim?
Yeni tanrılara baş eğecek göz var mı bende?
Yok, hem de nasıl yok, hiç yok!
Onun için sen git, yürü git geldiğin yere,
Hiçbir soruna karşılık alamazsın benden.

HERMES

İşte sen hep bu inatların yüzünden
Bu belâ kayalarına oturttun gemini.

PROMETHEUS

Bil ki senin köleliğinle değiştirmem
Benim başıma gelen belâlar belâsını.

HERMES

Demek şu kayanın kölesi olmak daha iyi
Zeus babanın sadık habercisi olmaktan?

PROMETHEUS

Beni hor görenleri ben de hor görürüm.

HERMES

Başına gelenden hoşlanır gibisin.

PROMETHEUS

Hoşlanmak ha? Düşmanlarım hoşlanır bundan;
Sen de onlardan birisin, Hermes.

HERMES

Beni de mi suçlu görüyorsun bu işte?

PROMETHEUS

Açıkçası bütün tanrılara düşmanım ben:
İyilik ettim kötülük gördüm hepsinden.

HERMES

Anlıyorum, sayıklıyorsun sen:
Hastalığın pek ağır olsa gerek.

PROMETHEUS

Evet hastayım, hasta olmak gerekirse
Düşmanlarını düşman bilmek için.

HERMES

Muradına ersen, baş belâsı olurdun.

PROMETHEUS

Eremedim, yazıklar olsun!

HERMES

İşte Zeus'un bilmediği bir söz bu!

PROMETHEUS

Zaman her şeyi öğretir sonunda.

HERMES

Ama senin aklını başına getirmedi zaman.

PROMETHEUS

Doğru, yoksa bir uşakla konuşur muydum?

HERMES

Anlaşılan hiç niyetin yok
Babamın isteğini yerine getirmeye.

PROMETHEUS

Getirmez olur muyum! Bunca şükran borcumu
Ödemek zorundayım kendilerine!

HERMES

Bir çocukla eğlenir gibisin benimle.

PROMETHEUS

Çocuk, çocuktan da saf değil misin
Benden bir şey öğreneceğini sanıyorsan?
Dilediği kötülüğe, kurnazlığa başvursun
Zeus söyletemez bana istediğini
Bu utanç zincirlerini çözmeden önce.
Salsın üstüme kavuran alevini,
Ak kanatlı karlara boğsun Zeus;
Depremlerin yeraltı gümbürtüleriyle
Afallatsın, allak bullak etsin dünyayı
Hiçbir şey söyletemez bana adını
Onu tahtından atacak olanın!

HERMES

Böyle konuşmak ne işine yarar, bir düşün.

PROMETHEUS

Her şey düşünüldü, görüşüldü çoktan.

HERMES

Uslan, zavallı deli, uslan da artık
Belâ karşısında daha doğru kullan aklını.

PROMETHEUS

Yorma beni, vaktini yitirme boşuna
Dalgalara ders vermek ister gibi.
Hiç aklına getirme ki günün birinde ben,
Ürküp Zeus'un fermanlarından,
Bir kadın yüreğine döner yüreğim,
Açıp ellerimi havaya kadınlar gibi,
Yalvarırım en iğrendiğim varlığa
Çözsün diye kölelik zincirlerimi.
Olmayacak şeylerin en olmayacağıdır bu.

HERMES

Anlaşıldı, ne kadar konuşsak boşuna.
Yalvarıp yakarsam da hiç yumuşayacağın yok,
Tersine yeni gem vurulmuş taylar gibi
Şahlanıyorsun dizginlere karşı.
Ama sağlam hesaba dayanmıyor şahlanmaların:
Yanlış düşünen sadece diretmekle
Hiçbir şey elde edemez taş çatlasa.
Sözlerim seni yola getiremezse, bir düşün
Ne kasırgalar kopar, neler gelir başına!
Önce babam yıldırımı, şimşekleriyle
Param parça eder bu sarp kayalığı.
Gömülür kalırsın taşların bağrına,
Uzun zaman gün ışığını göremezsin.
İşte o zaman Zeus'un kanatlı köpeği,
O kızıl kartal kemirir bedenini oburca
Dâvetsiz konuklar gibi gelip şölene
Delik deşik eder seni bütün gün,
Karaciğerinle tıka basa doyuncaya dek.
Bu işkencenin sonu da gelmez, bilesin,
Bir tanrı geçmedikçe senin yerine,
Katlanmadıkça senin çektiğin acılara,
İnmedikçe ışıksız Hades ülkesine,
Kapkara derinliklerine Tartaros'un.
Düşün taşın, boş bir korkutmaca değil,
Gerçekten söylendi bu söylediklerim,
Zeus'un ağzından da yalan çıkmaz,
Ne dersc tam dediği gibi olur.

Her şeyi dört bir yanıyla iyice düşün,
Sağduyuyu inadına kurban etme.

KOROBAŞI

Bize sorarsan, Hermes'in dedikleri yerinde:
İnadı bırakıp doğru düşün diyor sana.
Haydi, söz dinle; Bilgeye sapıtmak yaraşmaz.

PROMETHEUS

Biliyordum bana bu bildiriyi getireceğini,
İleri geri konuşup kafamı şişireceğini.
Ama utanılacak bir şey yoktur
Düşmanın düşmanından kötülük görmesinde.
Varsın saldırsın üstüme çatal dilli alev,
Yarılsın gökler yıldırımla,
Azgın yeller sarsın dört bir yanı,
Dünyayı kökünden koparsın solukları,
Denizler uğultulu dalgalarıyle
Silip süpürsün yıldız yollarını göklerde!
Atsın sonunda beni karanlık Tartaros'a,
Girdapların amansız anaforlarına!
Ne yaparsa yapsın öldüremez beni.

HERMES

Çılgın düşünceler, çılgın sözler bunlar!
Akılla ilgisi var mı bu dileklerin?
Biraz olsun gevşemiyor azgınlığı.
Ama sizler ki acıyorsunuz ona
Hemen uzaklaşın, kaçın buralardan.
Yoksa bir anda aklınızı başınızdan alır
Şimşekle yarılan göklerin gümbürtüsü.

KOROBAŞI

Başka türlü konuş, inandırmıyorsun beni,
Hiç hoş göremeyeceğim sözler ediyorsun.
Ne demek, kalleşlik etmemi mi istiyorsun?
Hayır, belâyı paylaşacağım onunla:

Dönekliğe yer vermem yüreğimde,
En iğrendiğim şeydir döneklik.

HERMES

Peki, ama unutmayın söylediklerimi,
Başınız belâya girince de,
Bahtınızdan yakınmaya kalkmayın.
Zeus bizi pusuya düşürdü demeyin.
Kendi kendinizi suçlayın: Söyledim çünkü.
Hiç de birdenbire, habersizden değil,
Kendi budalalığınız yüzünden düşeceksiniz
Belânın içinden çıkılmaz ağlarına.

(Hermes çıkar. Yer altından uğultular gelir.)

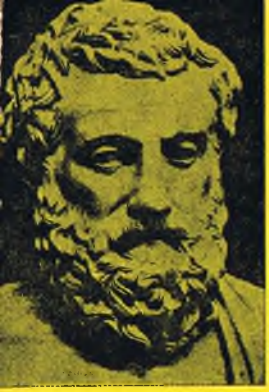
PROMETHEUS

Söz değil artık bu, olayın ta kendisi!
Sarsılıyor yer
Ta derinlerden,
Sesler geliyor gök gürültüsü gibi.
Kıvrım kıvrım sarıyor gökleri yıldırım,
Bir hortum kaldırıyor tozu toprağı,
Birbirine giriyor havanın bütün solukları,
Rüzgârlar rüzgârlarla savaşıyor,
Gökler denizlere karışıyor.
Bu işte besbelli Zeus'un
Beni korkutmak için çıkardığı kasırga.
Ey yüce anam benim,
Ve ey sen
Dünyaya ışık salarak dönen Gökyüzü,
Gör uğradığım haksız belâları!

(Gök bir daha gürler ve kayalıklar devrilir. Prometheus, Okeanos kızları ile birlikte gözden kaybolur.)

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ
Türkçesi Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN
Türkçesi Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI
Türkçesi Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU
Türkçesi Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint-Exupéry KÜÇÜK PRENS
Türkçesi Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE
Türkçesi Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN
Türkçesi Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ
Türkçesi Cenap Yılmaz
14. Anton Çehov TÜTÜNÜN ZARARLARI
BİR EVLENME TEKLİFİ
SAYFİYEDE YAZ
AYI
Türkçesi Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR
Türkçesi Suat Tuygar

Aiskhylos, Atina yakınında, Eleusis'te doğmuştur (İ. ö. 525). Soylu bir ailedendir. Marathon (İ. ö. 490) ve Salamis (İ. ö. 480) savaşlarına katılmıştır. 26 yaşında iken tiyatro yazarlığına başlamış (İ. ö. 499), yarışmalarda on üç kez birinciliği kazanmıştır. Sanatçıları koruyan Syrakusai hükümdarı Hieron'un çağrısı üzerine Sicilya'ya gitmiş, Gela'da ölmüştür (İ. ö. 456). Aiskhylos, ilk büyük tragedya şairidir. O zamana kadar koro ile tek aktör arasında sürüp giden oyuna ikinci aktörü katarak «diyalog» u, böylece gerçek tiyatroyu kurmuştur. 90 kadar oyun yazmış, bunlardan yalnız 7 tanesi korunabilmiştir : «Yalvaran Kızlar», «Pers'ler», «Thebai'ye Karşı Yediler», «Zincire Vurulmuş Prometheus», «Oresteia» üçlemesi («Agamemnon», «Khoephoroi», «Eumenides»).

Azra Erhat'la Sabahattin Eyuboğlu'nun olağanüstü güzellikteki manzum çevirisiyle Türkçeye ilk kez aktarılan «Zincire Vurulmuş Prometheus» tragedyasında, kaba kuvvetle özgür düşüncenin çarpışması ele alınmış, aklın ve özgür düşüncenin gelecekteki zaferi müjdelenmiştir. Eserin başında, oyunun sanat ve düşünce değerini belirten geniş bir inceleme yazısı vardır.

Kapak Düzeni : Ozan SAĞDIÇ

Güzel İstanbul Matbaası, Ankara - 1968

5 Lira